

Briselē, 24.7.2024.
SWD(2024) 814 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

**2024. gada ziņojumam par tiesiskumu,
valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā**

Pavaddokuments dokumentam

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**2024. gada ziņojums par tiesiskumu,
tiesiskuma situācija Eiropas Savienībā**

{COM(2024) 800 final} - {SWD(2024) 801 final} - {SWD(2024) 802 final} -
{SWD(2024) 803 final} - {SWD(2024) 804 final} - {SWD(2024) 805 final} -
{SWD(2024) 806 final} - {SWD(2024) 807 final} - {SWD(2024) 808 final} -
{SWD(2024) 809 final} - {SWD(2024) 810 final} - {SWD(2024) 811 final} -
{SWD(2024) 812 final} - {SWD(2024) 813 final} - {SWD(2024) 815 final} -
{SWD(2024) 816 final} - {SWD(2024) 817 final} - {SWD(2024) 818 final} -
{SWD(2024) 819 final} - {SWD(2024) 820 final} - {SWD(2024) 821 final} -
{SWD(2024) 822 final} - {SWD(2024) 823 final} - {SWD(2024) 824 final} -
{SWD(2024) 825 final} - {SWD(2024) 826 final} - {SWD(2024) 827 final} -
{SWD(2024) 828 final} - {SWD(2024) 829 final} - {SWD(2024) 830 final} -
{SWD(2024) 831 final}

KOPSAVILKUMS

Latvijas tieslietu sistēma turpināja darboties efektīvi ar turpmākām iniciatīvām saistībā ar lietu pārvaldības uzlabošanu un tiesu resursu efektīvu izmantošanu. Tiesu iestāžu digitalizācijas gatavība joprojām ir augsta, un tiesu iestāžu IKT sistēmas tika novērtētas pozitīvi. Vakance Augstākajā tiesā tika aizpildīta, tomēr netika darīts nekas, lai ieviestu atbilstīgus aizsardzības pasākumus, kas būtu piemērojami nākamajām amatā iecelšanas procedūrām. Tika pieņemti grozījumi Likumā par tiesu varu attiecībā uz atbilstību un novērtēšanu, lai kļūtu par tiesnesi vai prokuroru. Turpinās diskusijas par Ekonomisko lietu tiesas kompetences paplašināšanu, un tiek arī īstenotas mērķtiecīgas papildu izmaiņas tiesu kartē. Lai gan tiesnešu un tiesas darbinieku atalgojums ir ievērojami palielināts, tiesnešu palīgu salīdzinoši zemais atalgojums izraisa darbinieku būtisku mainību. Prokuratūra veido integritātes kontroles sistēmu, tādējādi īstenojot Valsts kontroles ieteikumu. Tieslietu padomes darba grupa ir konstatējusi vairākus “sistēmiskus trūkumus”, izskatot tādas lietas, kas saistītas ar vardarbību ģimenē.

Turpinās Korupcijas novēršanas un apkarošanas rīcības plāna 2023.–2025. gadam īstenošana. Tika ieviesti jauni ziņošanas rīki, ko papildināja izpratnes veicināšanas un apmācības pasākumi. Ar korupciju saistītu lietu izmeklēšana un kriminālvajāšana, tostarp augsta līmeņa korupcijas lietās, tiek veikta efektīvi. Turpinās Likuma par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā īstenošana, un turpina efektīvi darboties aktīvu elektroniskās deklarēšanas sistēma, vairāki pārkāpumu gadījumi ir nosūtīti kriminālvajāšanai. Valdība plāno 2024. gadā sākt pētījumu par esošo ētikas kodeksu īstenošanu. Ir veikti daži turpmāki pasākumi attiecībā uz tiesību aktiem par lobēšanu, savukārt dažu juridisku jēdzienu precizēšanai paredzētā regulējuma izstrāde ir aizkavējusies, un galvenās darbības ir plānots veikt 2025. gadā. Ar jauniem noteikumiem par politisko partiju priekšvēlēšanu aģitāciju tiek palielināti maksimālie sodi par spēkā esošo tiesību aktu pārkāpumiem. Trauksmes cēlēju iesniegumu skaits gadu gaitā ir saglabājies samērā stabils. Tiek pieliktas pūles, lai risinātu problēmas saistībā ar publiskajiem iepirkumiem, kas joprojām ir joma, kurā pastāv augsts korupcijas risks.

Plašsaziņas līdzekļu iestādes Latvijā turpina darboties neatkarīgi. Sabiedriskie plašsaziņas līdzekļi saglabā savu neatkarību, izmantojot vispāratzītus aizsardzības pasākumus, un ir apstiprināta sabiedrisko mediju – Latvijas televīzijas un Latvijas radio – apvienošana. Informācija par plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesībām ir pieejama plašsaziņas līdzekļu regulatora un Uzņēmumu reģistra vietnē. Informācijas atklātības likums garantē tiesības piekļūt valsts iestāžu rīcībā esošajai informācijai. Žurnālisti turpina strādāt kopumā drošā vidē.

Pilsoniskā sabiedrība darbojas atvērtā telpā, taču aicina uzlabot finanšu resursu pieejamību un pietiekamību. Tieslietu ministrijas skaidrojošie norādījumi par Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma interpretāciju ir izraisījuši debates par tā izplatīšanu un saturu. Joprojām pastāv problēmas saistībā ar sabiedrības līdzdalību vietējā līmenī.

IETEIKUMI

Kopumā attiecībā uz 2023. gada ziņojuma par tiesiskumu ieteikumiem Latvija:

- nav sasniegusi progresu attiecībā uz pasākumu pieņemšanu, kuru mērķis ir nodrošināt pienācīgus aizsardzības pasākumus, kas novērstu neatļautu politisku ietekmi Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanas procesā, ņemot vērā Eiropas standartus par tiesu varas pārstāvju iecelšanu amatā;
- ir sasniegusi zināmu turpmāku progresu attiecībā uz tiesību akta par lobēšanu efektīvas īstenošanas nodrošināšanu, t. sk. izveidot īpašu lobiju reģistru.

Pamatojoties uz minēto un ņemot vērā citas izmaiņas, kas notikušas pārskata periodā, Latvijai tiek ieteikts:

- veikt pasākumus ar mērķi nodrošināt pienācīgus aizsardzības pasākumus, kas novērstu neatļautu politisku ietekmi Augstākās tiesas tiesnešu esošajā iecelšanas kārtībā, ņemot vērā Eiropas standartus par tiesu varas pārstāvju iecelšanu amatā;
- turpināt strādāt pie tiesību akta par lobēšanu efektīvas īstenošanas, t. sk. izveidot īpašu lobiju reģistru.

I. TIESU SISTĒMA

Latvijas tiesu sistēmai ir trīs līmeņi. Pirmajā instancē ir sešas rajona (pilsētas) tiesas, kas izskata civillietas un krimināllietas, un viena administratīvā rajona tiesa. Vēl ir arī Ekonomisko lietu tiesa, kas izskata noteiktus ekonomiskos un finanšu noziegumus. Otrajā instancē civillietas un komerclietas izskata piecas apgabaltiesas, un ir viena administratīvā apgabaltiesa. Augstākā tiesa ir trešā instance, tā izskata krimināllietas, civillietas un administratīvās lietas. Konstitucionālā tiesa veic pārbaudi par atbilstību Satversmei. Neatkarīgai Tieslietu padomei ir uzdots piedalīties tiesu sistēmas politikas un stratēģiju izstrādē un tās organizācijas uzlabošanā¹. Turklāt Tieslietu padome atlasa tiesneša amata kandidātus, ieceļ un atbrīvo no amata tiesu priekšsēdētājus, nosaka tiesu karti un apstiprina apmācības saturu. Tiesneša amata kandidāti tiek atlasīti Tieslietu padomes organizētā atklātā konkursā, sarindoti un iekļauti sarakstā, no kura tieslietu ministrs izvēlas un ierosina Saeimai iecelt amatā kandidātu ar vislielāko punktu skaitu. Pēc trim amatā pavadītiem gadiem un tiesu iestādes izvērtējuma Saeima saskaņā ar tieslietu ministra priekšlikumu ieceļ amatā tiesnešus bez pilnvaru termiņa ierobežojuma. Prokuratūra ir neatkarīga tiesu iestāde, kuru vada ģenerālprokurors. Latvija piedalās Eiropas Prokuratūras (*EPPO*) darbā. Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija ir neatkarīga, profesionāla pašpārvaldes organizācija, kas pārrauga arī pret advokātiem ierosinātās disciplinārlietas.

Neatkarība

Priekšstats par tiesu iestāžu neatkarības līmeni Latvijā joprojām ir vidējs gan plašas sabiedrības, gan uzņēmumu vidū. Kopumā 43 % iedzīvotāju un 40 % uzņēmumu uzskata tiesu un tiesnešu neatkarības līmeni 2024. gadā par “diezgan augstu vai ļoti augstu”². Salīdzinājumā ar 2023. gadu (41 %) ir uzlabojies sabiedrības priekšstats par to, ka tiesu iestādes ir neatkarīgas, lai gan salīdzinājumā ar 2020. gadu (45 %) rādītājs joprojām ir zemāks. Uzņēmumu priekšstats par to, ka tiesu iestādes ir neatkarīgas, ir pasliktinājies salīdzinājumā ar 2023. gadu (43 %), kā arī salīdzinājumā ar 2020. gadu (47 %)³.

Vakance Augstākajā tiesā tika aizpildīta, tomēr netika darīts nekas, lai ieviestu atbilstīgus aizsardzības pasākumus, kas būtu piemērojami nākamajām amatā iecelšanas procedūrām. 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu Latvijai tika ieteikts “veikt pasākumus ar mērķi nodrošināt pienācīgus aizsardzības pasākumus, kas novērstu neatļautu politisku ietekmi Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanas procesā, ņemot vērā Eiropas standartus par tiesu varas pārstāvju iecelšanu amatā”⁴. 2022. gadā Saeima noraidīja kandidāti, kura bija saņēmusi pozitīvu atzinumu no Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas Augstākās tiesas tiesneša

¹ Jāatzīmē, ka to tiesnešu, Tieslietu padomes locekļu, kurus ievēl kolēģi, īpatsvars ir mazāks nekā puse no kopējā padomes locekļu skaita. 2024. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 57. attēls.

² 2024. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 51. un 53. attēls, un 2022. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 50. un 52. attēls. Priekšstatu par tiesu varas neatkarības līmeni iedala šādās kategorijās: ļoti zems (tiesu varas neatkarību kā diezgan lielu un ļoti lielu uztver mazāk nekā 30 % respondentu), zems (30–39 %), vidējs (40–59 %), augsts (60–75 %), ļoti augsts (vairāk nekā 75 %).

³ 39 % Latvijas uzņēmumu ir diezgan vai ļoti pārliecināti, ka to ieguldījumus aizsargā dalībvalsts tiesību akti un tiesas. Tikai 17 % aptaujāto uzņēmumu uzskata, ka tiesu sistēmas kvalitāte, efektivitāte vai neatkarība ir viens no galvenajiem iemesliem bažām par ieguldījumu aizsardzību valstī. 2024. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 55. un 56. attēls.

⁴ 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 2. lpp.

amatam, procesā, kurā radās pretrunīgas situācijas saistībā ar iespējamu nepamatotu politisko ietekmi⁵. Saeimai nav jāpamato lēmums neiecelt kandidātu, un tās lēmums nav arī pārskatāms tiesā⁶. 2023. gada 5. oktobrī tā pati kandidāte pēc valdošās koalīcijas maiņas tā paša gada septembrī Saeimā⁷ otrajā balsojumā ar nelielu balsu pārsvaru tika apstiprināta par Augstākās tiesas tiesnesi⁸, un 2024. gada 5. janvārī viņa stājās Augstākās tiesas tiesneša amatā⁹. Kā norādīja ieinteresētās personas¹⁰, iepriekšējais kandidātes noraidījums bija atsevišķs un neparasts gadījums, un tas netika uzskatīts par sistēmiskas problēmas pazīmi. Tomēr valdība vai Saeima līdz šim nav veikušas nekādus pasākumus, jo īpaši likumdošanas pasākumus, lai ieviestu tiesiskās garantijas, kas aizsargātu turpmāko amatā iecelšanas procesu objektivitāti¹¹, piemēram, pienākumu norādīt pamatojumu un iecelšanas lēmuma pārskatīšanu tiesā. Saskaņā ar Eiropas standartiem ir vēlams, lai iecelējinstiūcija praksē ievērotu ieteikumus vai atzinumus, ko sniegusi neatkarīga un kompetenta iestāde, kuru lielā mērā veido tiesu varas pārstāvji¹². Tā kā nav uzsākts process, lai Augstākās tiesas iecelšanas kārtībā ieviestu atbilstošus aizsardzības pasākumus pret nepamatotu politisko ietekmi, attiecīgi nav panākts progress 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu sniegtā ieteikuma īstenošanā.

Tika pieņemti grozījumi Likumā par tiesu varu attiecībā uz atbilstību un novērtēšanu, lai kļūtu par tiesnesi vai prokuroru. Pēc Satversmes tiesas¹³ sprieduma tika izdarīti grozījumi Likumā par tiesu varu, lai no tiesībām pieteikties tiesnešu un prokuroru amatam vairs netiktu izslēgti visi kandidāti, kuri atzīti par vainīgiem noziedzīgos nodarījumos.

⁵ 2022. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 4. lpp; Latvijas Sabiedriskais medijs (2022), *Saeima rejects controversial Supreme Court candidate* (“Saeima noraida pretrunīgi vērtēto Augstākās tiesas tiesneša kandidātu”).

⁶ Attiecībā uz Augstākās tiesas tiesnešiem priekšlikumu par kandidātu iesniedz Augstākās tiesas priekšsēdētājs, obligāti saņemot Augstākās tiesas attiecīgā departamenta atzinumu. Saeima izvirzīto kandidātu iecel amatā, ja kandidāts vēl nav tiesnesis parastā zemākas instances tiesā. Pie šādiem ārējiem kandidātiem pieder arī Satversmes tiesas tiesneši. Tieslietu padome iecel kandidātus, kuri jau ir tiesneši parastā zemākas instances tiesā; Tieslietu padomes atbildes uz 2023. gada aptaujas anketas par tiesu iestāžu neatkarību jautājumiem; 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa — tiesiskuma situācija Latvijā, 4. lpp. Salīdzinājumu sk. 52. un 54. attēlā; 2021. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā; Latvijas Augstākā tiesa (2024), “Par Augstāko tiesu”.

⁷ Vairākumu Saeimā veidoja 51 balss pret 49 balsīm. Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tieslietu padomes.

⁸ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā rakstiskā informācija no Tieslietu padomes.

⁹ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tieslietu padomes.

¹⁰ Latvijas apmeklējuma laikā 2024. gadā saņemtā informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja, Tieslietu padomes un Zvērinātu advokātu kolēģijas.

¹¹ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tieslietu ministrijas, Tieslietu padomes un Tiesnešu biedrības. 2023. gadā visi tiesneši, kuru kandidatūra tika iesniegta parlamentā, tika apstiprināti. Tika iecelti četri rajona (pilsētas) tiesneši, un parlaments apstiprināja vienu apgabaltiesas tiesnesi un trīs Augstākās tiesas tiesnešus (senatorus); rakstiska informācija, kas saņemta no Latvijas.

¹² Saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikuma CM/Rec(2010)12 VI nodaļas 47. punktu, ja konstitucionālās vai citas tiesību normas paredz, ka valsts vadītājs, valdība vai likumdevēja vara pieņem lēmumus par tiesnešu atlasi un karjeru, neatkarīgai un kompetentai iestādei, kuru lielā mērā veido tiesu varas pārstāvji, jābūt pilnvarotai sniegt ieteikumus vai paust viedokļus, ko attiecīgā iecelējinstiūcija ievēro praksē. Kā izklāstīts pievienotā paskaidrojuma raksta 52. punktā, dažās Eiropas Padomes dalībvalstīs iecelējinstiūcijai nav pienākuma pieņemt neatkarīgās iestādes ieteikumus. Tomēr ir vēlams, lai tās ieteikumi tiktu ievēroti praksē.

¹³ Satversmes tiesas 2022. gada 15. decembra spriedums lietā Nr. 2021–41–01. Tiesa nosprieda, ka Likuma par tiesu varu 55. pants, saskaņā ar kuru kandidāts, kas atzīts par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, nevar kļūt par tiesnesi vai prokuroru, neatbilst Satversmes 101. pantam (tiesības pildīt valsts dienestu) un 106. pantam (tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos).

Satversmes tiesa ir nošķīrusi gadījumus, kad noziegums ir izdarīts ar nodomu vai ar augstu kaitējuma pakāpi, kas nav savienojami ar kandidēšanu uz tiesneša amatu, no neuzmanības gadījumiem, kuros likumdevējam attiecībā uz kandidatūru ir jāņem vērā, vai iecelšana amatā apdraudētu sabiedrības uzticēšanos vai tiesu iestāžu reputāciju¹⁴. Lai īstenotu šo spriedumu, Saeima pieņēma grozījumus Likumā par tiesu varu un Prokuratūras likumā¹⁵. Tagad tiesneša vai prokurora amata kandidātu var pielaist pie atlases procedūras, ja noziedzīgais nodarījums, par kuru kandidāts ir bijis notiesāts, ir ticis izdarīts ne mazāk kā pirms astoņiem gadiem vai kandidāta sodāmība ir tikusi dzēsta vai noņemta. Jaunajā likumā paredzēts, ka komisiju, kas lemj par šādu kandidātu iekļaušanu atlases procedūrā, izveido Tieslietu padome¹⁶. Atsevišķi Ģenerālprokuratūra arī pieņēma divus jaunus nolikumus, ar kuriem atjaunina spēkā esošos regulējumu attiecībā uz Prokuroru atestācijas komisiju un Prokuroru kvalifikācijas komisijas nolikumu¹⁷.

Kvalitāte

Turpinās diskusijas par Ekonomisko lietu tiesas kompetenču turpmāku paplašināšanu, un tiek arī īstenotas mērķtiecīgas papildu izmaiņas tiesu kartē. Kā ziņots 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu¹⁸, Ekonomisko lietu tiesā 2022. gada novembrī tika iecelti desmit tiesneši, un kopš tā laika tā darbojas ar pilnu jaudu. Tieslietu ministrijas 2022. gada ziņojumā Ministru kabinetam tika izskatītas iespējas vēl vairāk paplašināt tās kompetences¹⁹. Lai gan konkrēti likumdošanas pasākumi vēl nav veikti, Tieslietu ministrija strādā pie grozījumiem, kas attiecas uz Ekonomisko lietu tiesas kompetenci un resursiem²⁰. Saskaņā ar pašreizējiem noteikumiem par lietu sadali tiesneši izskata gan civillietas, gan krimināllietas, savukārt saskaņā ar paredzēto paplašināto kompetenci tiesneši izskatītu vai nu civillietas, vai krimināllietas. Ekonomisko lietu tiesa atzinīgi vērtē plānotās izmaiņas, jo tās tiesnešiem ļauj labāk specializēties²¹. Turpinājās sagatavošanās darbi Tieslietu akadēmijas izveidei un dažu

¹⁴ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 1. un 2. lpp.

¹⁵ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 2. un 3. lpp. Attiecīgie grozījumi tika ieviesti ar Likuma par tiesu varu 55. panta 2. punktu, kas grozīts 2023. gada 21. decembrī un ir spēkā no 2024. gada 5. janvāra, un ar Prokuratūras likuma 37. panta 3. punktu, kas grozīts 2023. gada 21. decembrī un ir spēkā no 2024. gada 5. janvāra.

¹⁶ Grozītā Likuma par tiesu varu 55. panta 3. punktā attiecībā uz tiesneša amata kandidātu atlasī ir paredzēts, ka komisijas sastāvā iekļauj pārstāvjus no tiesnešu un prokuroru biedrībām, komisijas, kas veic rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlasī, Tiesnešu ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisijas. Turklāt tajā noteikts, ka Komisijas locekļa pilnvaru termiņš ir četri gadi. Likuma par tiesu varu 55. panta 4. punktā ir sniegta sīkāka informācija par tās darbības procedūru, ko nosaka Tieslietu padome. Saskaņā ar grozītā Prokuratūras likuma 37. panta 4. punktu šie grozījumi attiecas arī uz prokuratūru.

¹⁷ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 3. un 4. lpp.

¹⁸ 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 8. lpp.

¹⁹ 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 8. un 9. lpp. Tiesas jurisdikcijā ir ievērojams skaits konkrētu civilprasību, kas saistītas ar komercdarbību vai korporatīvo darbību un noziedzīgiem nodarījumiem. Pilns saraksts ir pieejams Eiropas e-tiesiskuma portāla sadaļā: Specializētās valstu tiesas, Latvija.

²⁰ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 11. lpp.

²¹ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Ekonomisko lietu tiesas. Ekonomisko lietu tiesa lēš, ka saskaņā ar jaunajiem noteikumiem tās tiesnešu skaits būtu jāpalielina divas reizes, līdz ar to būtu nepieciešamas lielākas telpas papildu personālam, taču tās iekšējā struktūra nebūtu jāmaina (piemēram, nebūtu jāizveido īpašas palātas); Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Ekonomisko lietu tiesas.

tiesu apvienošanai, lai gan likumdošanas process vēl ir jāpabeidz²². Kā norādīts 2023. gada ziņojumā²³, Tieslietu akadēmija nodrošinās tiesnešu, prokuroru un izmeklētāju apmācību. Tās izveides ietvaros 2024. gada beigās stāsies spēkā praktiskās apmācības sistēmas reforma, izveidojot vienotu mācību centru, kas būs Tieslietu akadēmijas struktūrvienība²⁴. Veicot izmaiņas tiesu kartē, Tieslietu padome apvienoja Daugavpils tiesu un Rēzeknes tiesu, lai izlīdzinātu to darba slodzi. Jaunā apvienotā tiesa – Latgales rajona tiesa – sāka darbu 2023. gada 1. jūlijā²⁵. Ārvalstu investoru asociācija Latvijā pauda zināmas bažas par efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, lai ārvalstu investori varētu īstenot savas tiesības²⁶.

Tiesu iestāžu digitalizācijas gatavība joprojām ir augsta, un tiesu iestāžu IKT sistēmas tika novērtētas pozitīvi. 2024. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā dati liecina, ka tieslietu sistēmas digitalizācijas līmenis joprojām ir augsts, jo digitālās tehnoloģijas ir plaši atļautas tiesvedībās²⁷ un atbilstīgi izmantotas tiesās un prokuratūrā²⁸. 2023. gadā Tieslietu ministrija, Tiesu administrācija un pilsoniskās sabiedrības organizācija “Providus” kopīgi novērtēja tiesu iestāžu IKT sistēmu izmantojamību, un rezultāti bija pozitīvi²⁹. Tiesu administrācija ir atbildīga par e-lietas platformas uzturēšanu³⁰. Tiesu informatīvā sistēma pilnībā darbojas un pakāpeniski tiek paplašināta, iekļaujot visas tiesas. E-lietas portāls ir pieejams dažādiem lietotājiem – gan juridisko profesiju pārstāvjiem, gan nespēcīalistiem –, tajā iespējams aizpildīt un iesniegt dažādas elektroniskās veidlapas un pieteikumus, tostarp saistībā ar tiesvedību³¹. Paredzams, ka e-lietas platforma tiks pilnībā īstenota līdz 2026. gada 31. maijam³². Prokuratūra izmanto pati savu speciālo informācijas sistēmu³³. Elektroniskiem

²² Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tieslietu padomes; Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā rakstiskā informācija no Tieslietu ministrijas. Tieslietu ministrija ir sagatavojusi 2024. gada 12. marta “Tieslietu akadēmijas likuma” projektu, un tas ir nosūtīts Ministru kabinetam turpmākai apspriešanai un apstiprināšanai. Saskaņā ar pašreizējo plānu Tieslietu akadēmiju vadīs un pārstāvēs tās direktors, kuru uz pieciem gadiem iecels Ministru kabinets. Tieslietu akadēmijas direktora amata kandidātu pēc Tieslietu padomes priekšlikuma izvirzīs tieslietu ministrs.

²³ 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 7. lpp.

²⁴ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 6. lpp. Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā rakstiskā informācija no Tieslietu ministrijas.

²⁵ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 10. lpp.

²⁶ 2024. gadā valsts apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Ārvalstu investoru padomes Latvijā (*FICIL*). Investori ziņoja par gadījumiem, kad valsts tiesas ir bijušas neobjektīvas par labu valstij, specializētu tiesnešu trūkumu vai augstām tiesas nodevām. *FICIL* arī norādīja, ka daži investori saskaras ar šķēršļiem, reģistrējot īpašumtiesības.

²⁷ 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 43. attēls.

²⁸ 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 44. attēls. Joprojām ir iespējams panākt progresu attiecībā uz drošas elektroniskās saziņas pieejamību starp prokuroriem un aizstāvības advokātiem. 2024. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 46. attēls.

²⁹ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 9. lpp. Sk. arī “Providus” / Agnese Frīdenberga un Iveta Kažoka, Tiesu apmeklētāju anketu apkopojums, Latvija (2023. gada septembris).

³⁰ E-lietas platforma nodrošina datu apmaiņu starp dažādām informācijas sistēmām, piemēram, Tiesu informatīvo sistēmu — informācijas sistēmu tiesām lietu informācijas reģistrēšanai —, e-lietas portālu (www.elieta.lv), prokuratūras informācijas sistēmu, Latvijas Ieslodzījuma vietu pārvaldes informācijas sistēmu un Valsts probācijas dienesta informācijas sistēmu. “E-lieta” ir arī vispārējās digitalizācijas programmas nosaukums. Tiesiskais regulējums noteikts un dažādie risinājumi izskaidroti 2022. gada 10. marta Procesu norises elektroniskā vidē valsts platformas likumā; rakstiska informācija, kas saņemta no Latvijas. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 9. lpp.

³¹ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā rakstiskā informācija no Tieslietu padomes.

³² Turpat, 9. lpp.; rakstiska informācija, kas saņemta no Latvijas.

lietas materiāliem var piekļūt e-lietas portālā³⁴. 54 % no visām tiesu zālēm ir aprīkotas ar videokonferenču iespējām³⁵. Joprojām tiek plānots ieviest tiešsaistes strīdu izšķiršanas sistēmu³⁶. Atsevišķi 2024. gadā Tieslietu padome izveidoja jaunu darba grupu tiesnešu specializācijas jautājumos³⁷. Šī darba grupa pievērsīsies notiekošajai zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu integrācijai tiesu sistēmā – reformai, kas tika uzsākta 2016. gadā. Ziņojumā tiks izvērtēti arī šā procesa panākumi.

Lai gan tiesnešu un tiesas darbinieku atalgojums ir ievērojami palielināts, tiesnešu palīgu salīdzinoši zemais atalgojums izraisa darbinieku būtisku mainību. Tiesnešu un prokuroru algas veido pamatalga, kurai piemēro koeficientu atkarībā no ieņemamā amata stāža³⁸. Pamatalgu aprēķina katru gadu, ņemot vērā vispārējo algu attīstību valsts dienestā un kopējo inflāciju iepriekšējā gadā³⁹. Rajona (pilsētas) tiesu tiesnešiem gan koeficients, gan pamatalga tika palielināti laikā no 2022. līdz 2023. gadam un vēlreiz laikā no 2023. līdz 2024. gadam, tādējādi ievērojami palielinot kopējo mēnešalgu⁴⁰. Ņemot vērā augsto inflācijas līmeni⁴¹, 2023. gadā ievērojami palielinājās arī rajona līmeņa prokuratūru prokuroru un tiesu darbinieku algas⁴². Personāla situācija tiesu iestādēs ir raksturota kā laba, ar pilnībā

³³ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 9. lpp.; rakstiska informācija, kas saņemta no Latvijas.

³⁴ Rakstiska informācija, kas saņemta no Latvijas.

³⁵ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 8. lpp. Saskaņā ar informāciju, kas saņemta no Ekonomisko lietu tiesas Latvijas apmeklējuma laikā, visas tās telpas ir aprīkotas ar šādām ierīcēm. Sk. arī 2023. gada ziņojumu par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 6. lpp.

³⁶ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 8. lpp.

³⁷ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Latvijas Tiesnešu biedrības.

³⁸ Ģenerālprokuratūras sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 3. slaidis; Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 5. lpp. Piemēram, rajona līmeņa prokurora koeficients ir 3,05, ģenerālprokuroram tas ir 6,7.

³⁹ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 5. lpp.

⁴⁰ 2022. gadā rajona (pilsētas) tiesas tiesnesim noteiktais koeficients bija 2,91, pamatalga bija 1058 EUR. Rezultātā kopējā mēnešalga 2022. gadā bija 3079 EUR. 2023. gadā noteiktais koeficients bija 3,2, pamatalga bija 1137 EUR. Rezultātā mēnešalga 2023. gadā bija 3640 EUR. 2024. gadā koeficients rajona (pilsētas) tiesas tiesnesim palielinājās līdz 3,2, pamatalga bija 1205,71 EUR. Tādējādi kopējā mēnešalga ir 3858 EUR. Tādējādi 2023. gadā rajona (pilsētas) tiesu tiesnešu kopējā mēnešalga palielinājās par 18,22 % (salīdzinājumā ar 2022. gadu) un 2024. gadā – vēl par 5,98 %, kopā laikposmā no 2022. līdz 2024. gadam palielinoties par 25,3 %. Dati no Tieslietu ministrijas sniegtās rakstiskās informācijas 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 3. lpp.

⁴¹ 2022. gada decembrī inflācija Latvijā bija 20,8 %, kas ir augstākais rādītājs ES, un gada vidējā inflācija 2022. gadā bija 17,14 %. 2023. gada decembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, inflācijas līmenis bija ievērojami samazinājies līdz 0,9 %, bet vidējais inflācijas līmenis 2023. gadā joprojām bija 9,5 %; SPCI inflācijas līmenis, dati: *Eurostat, European Statistical Monitor, Economy and Environment, Annual inflation rate* (Eiropas statistikas pārskats, ekonomika un vide, gada inflācijas līmenis), sk. arī Latvijas Finanšu ministrijas 2024. gada makroekonomikas un budžeta apskatu Nr. 2 (2024. gada februāris). Saskaņā ar Eiropas Komisijas ekonomikas prognozi Latvijai kopējā inflācija 2023. gadā joprojām bija augsta – 9,1 %, bet inflācija, neietverot neapstrādātas pārtikas un enerģijas cenas, – 9,7 %.

⁴² Algas palielinājās par 15 %, prokuroriem reģionālajās prokuratūrās – par 14,8 % un prokuroriem Ģenerālprokuratūrā – par 14,7 %. Arī 2023. gadā tiesas darbinieku, izņemot tiesnešus, algas palielinājās par 16 %, un paredzams, ka 2024. gadā tās pieaugs vēl par 11 %. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 5. un 6. lpp., Tieslietu ministrijas sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 3. lpp.

pietiekamu kandidātu skaitu un aizpildītām amata vietām⁴³. Turpretī tiesnešu palīgu algas tiek raksturotas kā pārāk zemas un nekonkurētspējīgas⁴⁴.

Zvērinātu advokātu kolēģija ierosināja grozījumus, lai palielinātu profesijas pievilcību advokātu palīgu uztverē. Kopējā situācija attiecībā uz advokātu pieejamību, kandidātiem uz vakancēm un vispārējo interesi par šo profesiju tiek raksturota kā laba – Latvijā praktizē aptuveni 1300 advokātu⁴⁵. Ekonomisko lietu tiesa saskaras ar zināmām grūtībām, plānojot tiesas sēdes krimināllietās, jo specializētie aizstāvības advokāti ir ļoti noslogoti⁴⁶. Zvērinātu advokātu kolēģija 2024. gada februārī nosūtīja Tieslietu ministrijai ierosinājumus par advokātu palīgu apmācību. Jau 2021. gadā Latvijā tika ieviests vienots valsts eksāmens advokātiem, kas jākārt kandidātiem, kuriem ir grāds tiesību zinātnēs⁴⁷. Aptuveni 74 % kandidātu, kas kārtoja eksāmenu, bija arī advokātu palīgi⁴⁸. Advokātu palīgu apmācības ilgums ir pieci gadi, ko Zvērinātu advokātu kolēģija uzskata par pārāk ilgu⁴⁹. Tāpēc Zvērinātu advokātu kolēģija ir ierosinājusi mācību periodu samazināt līdz trim gadiem⁵⁰.

Turpinās diskusijas par rakstveida procesa paplašināšanu civillietās un juridiskās palīdzības reformu. Tieslietu ministrija un Tiesnešu biedrības locekļi norādīja uz nepieciešamību veikt reformas un uzsvērt rakstveida procesa priekšrocības, jo īpaši, lai savlaicīgi pieņemtu lēmumus⁵¹. Atzīstot, ka rakstveida process būtiski atvieglo apelācijas tiesas darbu, Zvērinātu advokātu kolēģija tomēr uzskatīja, ka ir svarīgi, lai civilprocesa

⁴³ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tieslietu ministrijas, Tieslietu padomes un Zvērinātu advokātu kolēģijas.

⁴⁴ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Satversmes tiesas Juridiskā departamenta, Tieslietu padomes un Tiesnešu biedrības, kas arī informēja Komisiju, ka šis jautājums jau vairākus gadus atkārtojas un jau iepriekš tika apspriests Tieslietu ministrijā. Tiesnešu palīgu vidū ir ievērojama darbinieku mainība, jo viņi bieži vien sāk strādāt privātajā sektorā, kur algas nereti ir divreiz lielākas vai vēl lielākas. Daļēji tas skaidrojams ar to, ka tiesnešu palīgu amatus ieņem jurisprudences studenti, tomēr reti gadās, ka tiesnešu palīgi paliek amatā ilgāk par trim gadiem. Saskaņā ar 2024. gada ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā tiesu un prokuratūras speciālistu atalgojums salīdzinājumā ar vidējo bruto algu ir salīdzinoši zems. Tiesnešu palīgu darbinieku mainība 2022. gadā bija 11,27 % un 2023. gadā – 8,88 %; Tieslietu ministrijas sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 6. lpp. un informācija, ko Tieslietu padome saņēma 2024. gada valsts apmeklējuma laikā. Nav statistikas datu par to, cik procentu tiesnešu palīgu ir jurisprudences studenti, vai par iemesliem, kāpēc tiesnešu palīgi atstāj savu amatu; Tieslietu ministrijas sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 6. lpp.; 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 36. attēls. Tiesnešu palīgu vidējā mēnešalga 2022. gadā bija 1251 EUR, 2023. gadā – 1353 EUR un 2024. gadā – 1633 EUR; Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā rakstiskā informācija no Tieslietu ministrijas.

⁴⁵ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Zvērinātu advokātu kolēģijas. 2024. gada 15. martā precīzais skaits bija 1347, sk. Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija, “Par mums” (2024. gads).

⁴⁶ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Ekonomisko lietu tiesas.

⁴⁷ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Zvērinātu advokātu kolēģijas. Sk. arī <https://www.tm.gov.lv/en/article/first-state-uniform-professional-qualification-examination-lawyers-latvia-will-take-place-9-june-2021>.

⁴⁸ Zvērinātu advokātu kolēģija, vēstule Tieslietu ministrijai, 2024. gada 8. februāris, LZAP-6/48, 1. lpp.

⁴⁹ Zvērinātu advokātu kolēģijas apsvērumos ir ņemta vērā arī tiesību zinātņu studiju laikā un vēlākās advokāta palīga apmācības laikā apgūstamās vielas daļēja pārklāšanās, kā arī profesijas vispārējā pievilcība. Iepriekšējās studijas šo laikposmu nesaīsina. Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tieslietu padomes.

⁵⁰ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Zvērinātu advokātu kolēģijas. Zvērinātu advokātu kolēģija, vēstule Tieslietu ministrijai, 2024. gada 8. februāris, LZAP-6/48.

⁵¹ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tiesnešu biedrības.

dalībniekiem tiktu piešķirtas tiesības tikt uzklautiem tiesā⁵². Turpinās debates Tieslietu ministrijas izveidotajā Civilprocesa likuma darba grupā⁵³. Turklāt saskaņā ar 2024. gada ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā piekļuve juridiskajai palīdzībai patērētāju lietās salīdzinājumā ar 2022. gadu ir ievērojami uzlabojusies⁵⁴. 2024. gada februārī noslēdzās Eiropas Padomes, Eiropas Komisijas un Latvijas sadarbības projekts, kura mērķis bija stiprināt tiesu iestāžu pieejamību. Šis projekts bija vērsts uz darbības jomas paplašināšanu, valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieejamības un kvalitātes uzlabošanu un mediācijas izmantošanas paplašināšanu⁵⁵.

Ievērojot Valsts kontroles ieteikumus, prokuratūra veido integritātes kontroles sistēmu.

Kā jau ziņots 2023 gada ziņojumā par tiesiskumu, 2021. gada aprīlī prokuratūrai tika izstrādāts divu gadu rīcības plāns Valsts kontroles ieteikumu īstenošanai⁵⁶. 2023. gadā prokuratūra saņēma vairākus Valsts kontroles ieteikumus, lai sadarbībā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju mazinātu interešu konfliktu un korupcijas risku prokuroru profesionālajā darbībā. Šo ieteikumu īstenošana tiks pabeigta, kad būs īstenots pēdējais atlikušais ieteikums par integritātes kontroles sistēmu, ko plānots veikt 2024. gada pirmajā pusgadā⁵⁷. Prokuratūra īstenoja arī reformu attiecībā uz prokurora palīga un kvalificēta atbalsta personāla amata pienākumiem un kvalifikāciju⁵⁸. Turklāt prokuratūra ieviesa jaunu snieguma rādītāju sistēmu, tostarp datu rīku, lai noteiktu prokuratūras struktūrvienību darba kvalitātes un efektivitātes līmeni⁵⁹.

Efektivitāte

Tiesu sistēma turpina darboties efektīvi. 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā liecina, ka tiesas procesu un vēl neizskatīto lietu izskatīšanas ilgums bija viens no zemākajiem ES. 2022. gadā kopējais tiesvedības ilgums saglabājās nemainīgs⁶⁰. Administratīvo lietu izskatīšanas koeficients 2022. gadā ievērojami palielinājās līdz 107 % no 92,5 % 2021. gadā⁶¹. 2022. gadā vēl neizskatīto administratīvo lietu skaits bija otrs zemākais ES⁶². Civillietās un komercietās vēl neizskatīto lietu skaits joprojām ir neliels⁶³.

⁵² Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Zvērinātu advokātu kolēģijas; Zvērinātu advokātu kolēģija, vēstule Tieslietu ministrijai, 2023. gada 10. februārī, LZAP-6/62.

⁵³ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Zvērinātu advokātu kolēģijas.

⁵⁴ 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 24. attēls, un 2022. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 24. attēls. Juridiskās palīdzības sistēmas pilnveidošana, ārpusstiesas strīdu izšķiršanas instrumentu izstrāde un mediācijas un juridiskās palīdzības sistēmu integrācija ir Tieslietu ministrijas stratēģiskais mērķis, kas jāsasniedz līdz 2026. gadam. Tāpat politikas plānošanas dokumentos, piemēram, Nacionālajā attīstības plānā, ir uzsvērtas sākotnējās juridiskās palīdzības sistēmas ieviešana un tiesu iestāžu pieejamības uzlabošana; Tieslietu ministrijas sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 2. lpp.

⁵⁵ Latvijas Tieslietu ministrija / Eiropas Tiesu sistēmas efektivitātes komisija, Novērtējuma ziņojums par juridiskās palīdzības sniedzēju apmācību Latvijā, Latvijas Tieslietu ministrijas un Eiropas Tiesu sistēmas efektivitātes komisijas (CEPEJ) sadarbības projekts "Tiesu iestāžu pieejamības stiprināšana Latvijā, veicinot mediācijas un juridiskās palīdzības pakalpojumus (II posms)", ko finansē no Eiropas Komisijas Strukturālo reformu atbalsta programmas (SRAP), 2023. gada novembris.

⁵⁶ 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 12. un 13. lpp.

⁵⁷ Prokuratūras sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 1. lpp.

⁵⁸ Turpat, 1. un 2. lpp.

⁵⁹ Turpat, 3. lpp.

⁶⁰ 2024. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 10.–12. attēls.

⁶¹ 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 12. attēls.

⁶² 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 15. attēls.

Lai gan 2021. gadā tiesvedībā esošu civillietu un komercietu izskatīšanas koeficients pārsniedza 100 %, 2022. gadā tas bija 99 %⁶⁴. Kopējais lietu izskatīšanas koeficients 2022. gadā bija 99 %⁶⁵, kas nozīmē, ka kopumā tiesas spēj pastāvīgi un efektīvi izskatīt ienākošās lietas.

Turpinājās iniciatīvas, lai uzlabotu lietu pārvaldību un tiesu resursu efektīvu izmantošanu. Kā jau ziņots 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu⁶⁶, Tiesu administrācija 2021. gadā bija uzsākusi “lietu svēršanas” modeļa izmēģinājuma projektu. Tieslietu padome 2023. gada aprīlī ieviesa šādu “lietu svēršanas” modeli lietu sarežģītības pakāpes noteikšanai rajona (pilsētas) tiesās, kas izmantojams noslodzes analīzei un monitoringam pirmās instances tiesās Latvijā, kā arī resursu un vakanču plānošanai tiesu sistēmā⁶⁷.

Tieslietu padomes darba grupa ir konstatējusi vairākus “sistēmiskus trūkumus”, izskatot tādas lietas, kas saistītas ar vardarbību ģimenē. Pēc tam, kad Jēkabpilī notika kādas sievietes slepkavība un šī lieta bija izraisījusi plašas diskusijas sabiedrībā⁶⁸, Tieslietu padome ar lēmumu, kādu pieņem tikai retos gadījumos⁶⁹, izveidoja darba grupu, lai risinātu ar vardarbību ģimenē saistīto lietu izskatīšanas problēmas. Darba grupa savu ziņojumu publicēja 2023. gada novembrī⁷⁰. Lai gan ziņojumā netika konstatēta cēloņsakarība starp tiesu iestāžu darbībām un šo lietu, ziņojumā tika norādīts uz vairākiem sistēmiskiem trūkumiem tiesu iestāžu, policijas, prokuratūras un sociālo dienestu darbā, kurus nepieciešams novērst. Tie ietver Tiesu informatīvās sistēmas plašāku izmantošanu gadījumos, kad cietušais iesniedz pieteikumu tiesas noteiktas aizsardzības saņemšanai, un novērtējuma ziņojumus, kas prokuroriem un tiesām jāpieprasa par personām, kuras neievēro šos rīkojumus⁷¹. Tā arī saskatīja lielākas informācijas plūsmas, labākas augsta riska vardarbīgo personu kontroles, kā arī apmācību nepieciešamību⁷².

⁶³ Salīdzinājumā ar 2021. gadu šis skaits bija nemainīgs, proti, 0,9 lietas uz 100 iedzīvotājiem 2022. gadā, sk. 2024. gada ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā, 14. attēls.

⁶⁴ 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 11. attēls.

⁶⁵ 2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 10. attēls.

⁶⁶ 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 8. lpp.

⁶⁷ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tieslietu padomes; Tieslietu padome, paziņojums preseī “Noslodzes izlīdzināšanai rajona (pilsētas) tiesās ieviests “lietu svēršanas” modeli” (2023. gada 28. aprīlis).

⁶⁸ Tā sauktajā Jēkabpilī lietā sievieti viņas bērna un mātes klātbūtnē nogalināja viņas bijušais vīrs. Noziedznieks pirms noziedzīgā nodarījuma bija vairākkārt draudējis cietušajai personai, kura par to bija ziņojusi arī policijai, sk. Latvijas Sabiedriskā medija rakstu “*Nationwide manhunt across Latvia for serial stalker and murder suspect*” (“Sērījveida vajātāja un slepkavība aizdomās turētā meklēšana visā Latvijā”) (2023. gada 19. aprīlis).

⁶⁹ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tieslietu padomes; Tieslietu padome, paziņojums preseī “Tieslietu padomes izveidotā darba grupa tiesu darba organizācijas izvērtēšanai lietās, kas saistītas ar vardarbību ģimenē un draudiem personas dzīvībai vai veselībai, ziņojuma kopsavilkums”.

⁷⁰ Tieslietu padome, 2023. gada 17. novembra ziņojuma kopsavilkums angļu valodā un 2023. gada 17. novembra ziņojuma oriģināls latviešu valodā.

⁷¹ Iepriekš minētā ziņojuma kopsavilkuma angļu valodā 1.–3. lpp.

⁷² Iepriekš minētā ziņojuma kopsavilkuma angļu valodā 5. un 6. lpp. Ģenerālprokurora paziņojums lietā, kurā apgalvots, ka cietušā advokāta pienākums bija skaidrāk brīdināt iestādes, izraisīja Zvērinātu advokātu kolēģijas reakciju un Tieslietu padomes izmeklēšanu, kurā tika atzīts, ka šāds apgalvojums ir “nepieņemams”; Satversmes tiesas saņemtā informācija 2024. gada valsts apmeklējuma laikā; Latvijas Sabiedriskā medija 2023. gada 9. jūnija raksts, Latvijas Sabiedriskais medijs (2023), *Finger-pointing among authorities in Jēkabpils murder case* (“Amatpersonu pingpongs Jēkabpilī slepkavības lietā”) (2023. gada 9. jūnijs); Tieslietu padomes paziņojums preseī: “Tieslietu padome uzskata par nepieņemamu ģenerālprokurora J. Stukāna izteikumu intervijā žurnālā “Ieva”” (2023. gada 16. jūnijs).

II. PRETKORUPCIJAS REGULĒJUMS

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) ir specializēta iestāde, kas ir kompetenta koruptīvu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā un korupcijas novēršanā. Prokuratūra uzrauga pirmstiesas izmeklēšanu, ko KNAB veic koruptīvu noziedzīgu nodarījumu gadījumos. Citas iestādes, kuru kompetencē ir korupcijas apkarošana, ir: Valsts policija, kas izmeklē korupciju privātās iestādēs un krāpšanu, Iekšējās drošības birojs, kas izmeklē ar korupciju saistītus noziedzīgus nodarījumus, kurus izdarījušas Iekšlietu ministrijas pakļautībā esošo iestāžu amatpersonas, Valsts ieņēmumu dienesta Iekšējās drošības pārvalde, kas izmeklē Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonu izdarītos noziedzīgos nodarījumus, Valsts robežsardze, kas izmeklē korupciju, kurā iesaistīti Valsts robežsardzes darbinieki, un Ieslodzījuma vietu pārvalde, kas izmeklē korupciju, kurā iesaistīti Ieslodzījuma vietu pārvaldes darbinieki.

Eksperti un uzņēmumu vadītāji uzskata, ka korupcijas līmenis valsts sektorā ir salīdzinoši zems. 2023. gadā *Transparency International* korupcijas uztveres indeksā Latvija ieguva 60 punktus no 100, ierindojoties 14. vietā Eiropas Savienībā un 36. vietā pasaulē⁷³. Šis priekšstats pēdējos piecos gados ir uzlabojies⁷⁴. Eiroparometra 2024. gada speciālaptauja par korupciju liecina, ka 76 % respondentu uzskata, ka korupcija viņu valstī ir plaši izplatīta (ES vidējais rādītājs ir 68 %), un 20 % respondentu uzskata, ka korupcija viņus ikdienas dzīvē skar personīgi (ES vidējais rādītājs ir 27 %)⁷⁵. Uzņēmumu kategorijā 63 % uzņēmumu uzskata, ka korupcija ir plaši izplatīta (vidēji ES – 65 %), un 20 % uzņēmumu uzskata, ka korupcija sagādā problēmas darījumdarbības jomā (vidēji ES – 36 %)⁷⁶. Turklāt 27 % respondentu uzskata, ka ir pietiekami daudz sekmīgu kriminālvajāšanu, lai atturētu cilvēkus no koruptīvas prakses (ES vidējais rādītājs ir 32 %)⁷⁷, savukārt 23 % uzņēmumu uzskata, ka cilvēki un uzņēmumi, kas pieķerti par kukuļdošanu augstākā līmeņa amatpersonai, tiek pienācīgi sodīti (ES vidējais rādītājs ir 31 %)⁷⁸.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas rīcības plāna 2023.–2025. gadam īstenošana norit veiksmīgi⁷⁹. 2023. gada 21. decembrī KNAB apsprieda rīcības plāna īstenošanas gaitu un četrus pasākumus⁸⁰ ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas atzinīgi novērtēja progresu šajā jomā. Diskusijās galvenā uzmanība tika pievērsta problēmām publiskā

⁷³ *Transparency International*, 2023. gada korupcijas uztveres indekss (2024). Priekšstatu par korupcijas līmeni iedala šādās kategorijās: zems (ekspertu un uzņēmumu vadītāju vidū priekšstats par korupciju publiskajā sektorā ir vērtējams virs 79), salīdzinoši zems (79–60), salīdzinoši augsts (59–50), augsts (mazāk nekā 50).

⁷⁴ 2019. gadā šis rezultāts bija 56, bet 2023. gadā – 60. Ja pēdējos piecos gados rezultāts mainās par vairāk nekā pieciem punktiem, uzlabojas/pasliktinās (izmaiņas par 4–5 punktiem); pēdējos piecos gados ir salīdzinoši stabils (izmaiņas par 1–3 punktiem).

⁷⁵ Eiroparometra speciālaptauja Nr. 584 par pilsoņu attieksmi pret korupciju ES (2024). Eiroparometra dati par iedzīvotāju korupcijas uztveri un pieredzi tiek atjaunināti ik gadu. Iepriekšējā datu kopa ir iekļauta Eiroparometra speciālaptaujā 534 (2023).

⁷⁶ Eiroparometra zibensaptauja Nr. 543 par uzņēmumu attieksmi pret korupciju ES (2024). Eiroparometra dati par uzņēmēju attieksmi pret korupciju tiek atjaunināti katru gadu. Iepriekšējā datu kopa ir iekļauta Eiroparometra zibensaptaujā 524 (2023).

⁷⁷ Eiroparometra speciālaptauja Nr. 584 par pilsoņu attieksmi pret korupciju ES (2024).

⁷⁸ Eiroparometra zibensaptauja Nr. 543 par uzņēmumu attieksmi pret korupciju ES (2024).

⁷⁹ Korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plāns 2023.–2025. gadam; 2023/73.7, 2023. gada 14. aprīlis.

⁸⁰ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 14. lpp.

iepirkuma jomā un KNAB ziņošanas platformas reklamēšanai un ieviešanai⁸¹. KNAB 2023. gadā sagatavoja dažādus plānošanas dokumentus un informatīvus ziņojumus⁸².

Tika ieviesti jauni rīki ziņošanai par korupciju, kā arī īstenoti izpratnes veicināšanas un apmācību pasākumi. 2023. gadā tika izstrādāta jauna tiešsaistes ziņošanas platforma, kas ļauj ziņot par korupcijas gadījumiem vai iesniegt trauksmes cēlēja ziņojumu⁸³. Turklāt KNAB veica izpratnes veicināšanas⁸⁴ un apmācību⁸⁵ pasākumus. Savukārt Valsts robežsardze 2023. gada 9. martā ieviesa iekšējos noteikumus un rīkus ziņošanai par korupcijas gadījumiem⁸⁶, un Iekšējās drošības birojs veica izpratnes veicināšanas pasākumus ar mērķi novērst korupciju⁸⁷.

Ar korupciju saistīto lietu izmeklēšana un kriminālvajāšana tiek veikta efektīvi, tostarp saistībā ar augsta līmeņa korupciju. 2023. gadā KNAB kopumā uzsāka 36 kriminālprocesus un kriminālvajāšanai nosūtīja 18 krimināllietas⁸⁸. Pašlaik tiesā tiek izskatītas 90 krimināllietas, kuras izmeklēja KNAB⁸⁹. Iekšējās drošības birojs 2023. gadā nosūtīja prokuratūrai 15 krimināllietas, kas saistītas ar korupcijas nodarījumiem, lai ierosinātu kriminālvajāšanu pret Valsts policijas amatpersonām⁹⁰. Valsts robežsardzē 2023. gada pirmajos vienpadsmit mēnešos saistībā ar Valsts robežsardzes amatpersonu kukuļošanu tika uzsākti septiņi kriminālprocesi pret septiņām amatpersonām, un 2023. gadā prokuratūrai tika nosūtīti astoņi kriminālprocesi par Valsts robežsardzes amatpersonu kukuļošanu⁹¹. Kopš 2023. gada jūlija Valsts ieņēmumu dienests saistībā ar aktīvu deklarēšanas procedūru pārbaudi ir uzsācis 13 kriminālprocesus par valsts amatpersonu izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (tostarp koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem), kā rezultātā

⁸¹ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 14. lpp. “Delna” un *Transparency International* sniegtā informācija Latvijas apmeklējuma laikā.

⁸² KNAB 2023. gadā veica iespējamo korupcijas risku analīzi 797 leģislatīvo aktu projektos. Atbilstoši risku analīzes rezultātiem KNAB sniedza 174 atzinumus par ministriju sagatavotajiem tiesību aktu projektiem, paužot gan konceptuālus, gan redakcionālus iebildumus vai priekšlikumus. KNAB 2023. gada pārskats, 8.–10. lpp.

⁸³ Platformai ir tiešsaistes versija un mobilā lietotne. Ziņojumu var iesniegt fiziskas un juridiskas personas.

⁸⁴ KNAB 8. septembrī uzsāka informācijas kampaņu “Korupcija smacē! Ziņo KNAB lietotnē”. Kampaņas mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par korupcijas ietekmi uz tiesiskumu un valsts labklājību, kā arī mudināt sabiedrību ziņot par korupciju jaunizveidotajā KNAB tiešsaistes ziņošanas platformā vai tās mobilajā lietotnē “Ziņo KNAB!”. KNAB (2023), KNAB sāk kampaņu “KORUPCIJA SMACĒ! Ziņo KNAB lietotnē”.

⁸⁵ KNAB 2023. gadā 79 izglītojošos pasākumos, izmantojot arī interaktīvu spēli, kopumā apmācīja 8338 dalībniekus par dažādiem tematiem, tostarp par valsts amatpersonu interešu konfliktu novēršanu un profesionālo ētiku, korupcijas risku identificēšanu un korupcijas apkarošanas rīcības plānu izstrādi, iekšējās pretkorupcijas kontroles sistēmas izveidi un efektīvu darbību. Latvijas Valsts administrācijas skola piedāvā vairākas apmācības ētikas jomā. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 15. lpp. KNAB 2023. gada ziņojums, 12. lpp.

⁸⁶ Valsts robežsardzes vietnē ir pieejama veidne “Ziņo par iespējamo koruptīvo gadījumu”, kā arī Valsts robežsardzes un Valsts robežsardzes koledžas telpās ir izvietotas attiecīgās pastkastītes. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 22. lpp.

⁸⁷ Iekšējās drošības birojs 2023. gadā veica vairākus preventīvus pasākumus, piemēram, nosūtīja informatīvas vēstules iestādēm vai tikās ar bezpeļņas organizācijām saistībā ar vairākiem korupcijas aspektiem. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 23. lpp.

⁸⁸ KNAB 2023. gada pārskats, 16. un 17. lpp.

⁸⁹ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 25. lpp. KNAB 2023. gada ziņojums, 20. lpp.

⁹⁰ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā rakstiskā informācija no Iekšējās drošības biroja.

⁹¹ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 24. lpp.

12 kriminālprocesi tika nosūtīti kriminālvajāšanai⁹². Pašlaik tiek izskatīta viena lieta par ārvalstu amatpersonas kukuļošanu, un 2024. gadā stājās spēkā viens spriedums par ārvalstu amatpersonas kukuļošanas lietā, kura rezultātā tika piedzīti 120 000 EUR⁹³. Saistībā ar ESAO Konvenciju par cīņu pret kukuļošanu tika organizēti daži izpratnes veicināšanas un apmācību pasākumi⁹⁴. 2023. gadā vairākas lietas par noziedzīgiem nodarījumiem saistībā ar korupciju tika nosūtītas iztiesāšanai⁹⁵. Attiecībā uz augsta līmeņa korupciju 2023. gadā turpinājās vairāku lietu izskatīšana, un dažas no tām tika pabeigtas⁹⁶. Iestādes ziņo, ka ir izpildījušas 2021. gada decembrī veiktās revīzijas ieteikumus⁹⁷ par prokuratūras darbību⁹⁸. Iestādes patlaban apsver atbilstīgus turpmākos pasākumus saistībā ar revīzijas ziņojumā sniegtajiem ieteikumiem⁹⁹, kas attiecas uz izmeklēšanas iestāžu skaitu un kompetenču sadalījumu korupcijas novēršanas jomā, kā arī uz iestāžu spēju risināt korupcijas lietas¹⁰⁰. 2023. gadā netika veiktas *EPPO* izmeklēšanas saistībā ar korupciju¹⁰¹. Tomēr *EPPO* norādīja uz nepietiekamu policijas atbalstu, jo Eiropas deleģētie prokurori bieži vien paši veic daudzas izmeklēšanas, kas ilgtermiņā tiek uzskatīta par sarežģītu situāciju¹⁰².

Likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” īstenošana turpinās. Kā ziņots pagājušajā gadā, 2023. gadā tika grozīts Likums “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”. Pirmie grozījumi¹⁰³, kas pieņemti 2023. gada 2. februārī un ir spēkā no 2023. gada 1. jūlija, ierobežo publiski pieejamās informācijas apjomu valsts amatpersonu deklarācijās, kuras iesniedz valsts aizsardzības uzdevumos iesaistītā Zemessardze. Otrā grozījumu grupa¹⁰⁴, kas pieņemta 2023. gada 9. novembrī un kas

⁹² Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 24. lpp.

⁹³ KNAB, “Latvijas uzņēmuma interesēs izteikts kukuļa piedāvājums rezultējas ar 120 000 EUR piedziņu”, 2024. gada 1. marts.

⁹⁴ 2022.–2023. gada periodā Ģenerālprokuratūra organizēja virkni darbsemināru prokuroriem un tiesniešiem, kuri bija velīti ESAO Konvencijas par kukuļošanas apkarošanu aktualitātēm. ĢP 2023. gada septembrī organizēja divu dienu starptautisku darbsemināru par ESAO Konvencijas par kukuļošanas apkarošanu aktualitātēm. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 23. lpp.

⁹⁵ Prokuratūra 2023. gada 30. oktobrī nosūtīja tiesai divu bijušo Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonu lietu par iespējamu nepamatota kriminālprocesa ierosināšanu par 100 000 EUR kukuļa došanu. Patlaban tiesnesis turpina izskatīt šo lietu. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 25. lpp.

⁹⁶ Rīgas apgabaltiesa kā apelācijas instance 2023. gada septembrī atzina bijušo mēru par vainīgu kukuļņemšanā, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā, neatļautā līdzdalībā nekustamā īpašuma darījumā un dokumentu viltošanā. Sods bija brīvības atņemšana uz četriem gadiem un uzņēmuma akciju, transportlīdzekļu un nekustamā īpašuma konfiskācija. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 25. un 26. lpp. *Euractiv* (2023), *Latvian socialist MEPs face corruption charges, claim persecution* (“EP sociālistu deputātiem no Latvijas izvirzītas apsūdzības korupcijā, viņi apgalvo, ka tiek vajāti”).

⁹⁷ Valsts kontrole (2021), paziņojums presei “Apstiprināts plāns ieteikumu ieviešanai ekonomikas un finanšu jomas noziegumu izmeklēšanā un iztiesāšanā”.

⁹⁸ Valsts kontrole (2020), lietderības revīzija: “Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivitāte”. Revīziju veica sadarbībā ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (ESAO), kas sniedza salīdzinošu informāciju par prokuratūras organizāciju atsevišķās valstīs. ESAO (2021), “Performance of the Prosecution Services in Latvia: A Comparative Study”. Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā rakstiskā informācija no Prokuratūras.

⁹⁹ Latvijas Republikas Valsts kontrole (2022), “Izmeklēšanas iestādes Latvijā: kompetenču un resursu jautājums, bet ne skaita jautājums”.

¹⁰⁰ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no KNAB.

¹⁰¹ *EPPO* ziņojums, 39. lpp.

¹⁰² Eiropas Prokuratūras sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 38. lpp.

¹⁰³ 2023. gada 1. jūlija grozījumi likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”.

¹⁰⁴ 2024. gada 1. jūlija grozījumi likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”.

stāsies spēkā 2024. gada 1. jūlijā, ir saistīta ar civilās partnerības jēdzienu¹⁰⁵. KNAB 2023. gadā saņēma 91 ziņojumu par iespējamiem interešu konfliktiem no fiziskām personām un 47 ziņojumus no juridiskām personām, 178 anonīmus iesniegumus un 202 iesniegumus no publisku personu institūcijām un izskatīja 180 administratīvu pārkāpumu lietas, veicot likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteikto ierobežojumu, aizliegumu un pienākumu kontroli¹⁰⁶. Pamatojoties uz to, KNAB sāka 364 resoriskās izmeklēšanas procesus un pabeidza 345 izmeklēšanas procesus¹⁰⁷. 2023. gadā tika pieņemti lēmumi 180 administratīvo pārkāpumu lietās, un 137 gadījumos valsts amatpersonām tika piemēroti naudas sodi par kopējo summu 25 545 EUR, bet 30 gadījumos tika izteikti brīdinājumi. Tā rezultātā 18 personām valsts budžetā bija jāatlīdzina zaudējumi 65 527,43 EUR apmērā¹⁰⁸. ESAO ziņojums par Latvijas tiesisko regulējumu interešu konfliktu novēršanai un tā ieviešanu ir gaidāms 2024. gada otrajā pusē¹⁰⁹.

Turpina efektīvi darboties aktīvu elektroniskās deklarēšanas sistēma, un vairāki pārkāpumu gadījumi ir nosūtīti kriminālvajāšanai. VID izstrādāja automatizētu apstrādes rīku, kas, pamatojoties uz pieejamajās datubāzēs sniegto informāciju, identificē iespējamus likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” pārkāpumu riskus. Rezultātā ir uzlabota aktīvu deklarāciju pārbaudes sistēma, tās tiešā uzraudzība ir pieejama arī tiešajiem vadītājiem, un tādējādi iespējamās korupcijas gadījumi vai interešu konflikta pārkāpumu gadījumi tiek nodoti KNAB, lai veiktu attiecīgus turpmākus pasākumus¹¹⁰.

Valdība plāno 2024. gadā sākt pētījumu par esošo ētikas kodeksu īstenošanu. Deklarācijā par Ministru kabineta iecerēto darbību, ko Saeima apstiprināja 2022. gada 14. decembrī, bija ietverta iecere izstrādāt valdības ētikas kodeksu¹¹¹, bet šobrīd tāds nav plānots¹¹². Tā vietā 2024. gadā ir plānots sākt pētījumu par esošo ētikas kodeksu īstenošanu valsts iestādēs¹¹³. Tāpēc vēl būs jāīsteno divi *GRECO* ieteikumi attiecībā uz ētikas kodeksiem¹¹⁴. Saeimā

¹⁰⁵ Ar grozījumiem likumā tiek paplašināts to personu loks, pret kurām valsts amatpersona nevarēs pieņemt lēmumus vai atrasties interešu konflikta situācijā, iekļaujot tajā arī partnerus, tāpat kā ar jau noteiktajiem ierobežojumiem attiecībā uz amatpersonas radniekiem. Partnerattiecības būs jānorāda valsts amatpersonas deklarācijā. Saeima (Latvijas parlaments) (2023): “Divi pilngadīgi cilvēki varēs noslēgt partnerību; attiecības varēs nostiprināt pie notāra”.

¹⁰⁶ Izskatot iesniegumus un sūdzības par valsts amatpersonu iespējamo rīcību interešu konflikta situācijās, KNAB vienlaikus pārbaudīja arī šo valsts amatpersonu deklarācijās sniegto informāciju, lai konstatētu iespējamus likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” pārkāpumus, tādējādi kopumā pārbaudot 758 valsts amatpersonu deklarācijas. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 17. lpp.

¹⁰⁷ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 17. lpp.

¹⁰⁸ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 17. lpp.

¹⁰⁹ KNAB (2023) “*OECD* iepazīstinājis atbildīgās institūcijas un organizācijas ar starpziņojumu par Latvijas interešu konflikta jomas regulējumu”, 2023. gada 3. oktobris.

¹¹⁰ Turpat, 23. lpp.

¹¹¹ Deklarācija par Ministru kabineta iecerēto darbību, 2022. gada 14. decembris.

¹¹² Deklarācija par Ministru kabineta iecerēto darbību, 2023. gada 15. septembris. Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Valsts kancelejas.

¹¹³ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 15. lpp.

¹¹⁴ Saeima nav īstenojusi ieteikumu pārskatīt un atjaunināt savu kodeksu, kā arī papildināt to ar praktiskiem pasākumiem norādījumu un konsultāciju sniegšanai. *GRECO* (2021), ceturtā novērtēšanas kārtā. Otrais atbilstības ziņojums. Latvija, papildinājums, 4. lpp. Nav izstrādāti rīcības principi un standarti, kas būtu piemērojami un īstenojami Ministru kabineta locekļiem, politiskajām amatpersonām un ārstata padomniekiem, kā arī dažādām neapmaksātu padomnieku kategorijām centrālajā valdībā. *GRECO* (2023), piektā novērtēšanas kārtā. Otrais atbilstības ziņojums. Latvija, 5.–6. lpp.

2023. gadā nedaudz samazinājās Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijā izskatīto ētikas pārkāpumu gadījumu skaits¹¹⁵. Prokuroru ētikas kodeksa īstenošana joprojām tiek apspriesta, jo īpaši attiecībā uz līdzsvaru starp tiesvedības konfidencialitāti un pārredzamību¹¹⁶.

Tika panākts zināms progress attiecībā uz tiesību aktiem par lobēšanu, bet īstenošanas noteikumi vēl tiek apspriesti. 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu Latvijai tika ieteikts nodrošināt tiesību aktu par lobēšanu efektīvu īstenošanu, tostarp izveidot īpašu lobiju reģistru¹¹⁷. 2022. gada oktobrī tika pieņemts Interesu pārstāvības atklātības likums¹¹⁸, un tas stājās spēkā 2023. gada 1. janvārī. Īstenošanas noteikumi, kurus sākotnēji bija paredzēts pieņemt 2023. gada septembrī¹¹⁹, joprojām tiek apspriesti¹²⁰. Ziņojumu, kurā novērtēts jaunā likuma īstenošanas progress un norādīti atlikušie trūkumi, Ministru kabinets pieņēma 2024. gada 25. jūnijā, un to paredzēts nodot tālāk parlamentam¹²¹. Līdz 2025. gadam ir plānots izvērtēt nepieciešamību ieviest sankcijas par šā likuma pārkāpumiem¹²². Turklāt saskaņā ar sākotnējo plānošanu joprojām ir paredzēts, ka interešu pārstāvības reģistrs un interešu pārstāvības deklarēšanas sistēma sāks darboties līdz 2025. gada 1. septembrim, savukārt konkursa procedūras saistībā ar IT sistēmu ir uzsāktas 2024. gada sākumā¹²³. *Transparency International* nodaļa Latvijā uzsvēra, ka reforma¹²⁴ ir jāievieš savlaicīgi¹²⁵.

¹¹⁵ Līdz 2023. gada 28. novembrim komisija 2023. gadā bija izskatījusi divas lietas un vienā no tām konstatējusi pārkāpumu (aizskaroši izteikumi). 2021. un 2022. gadā tika konstatēti seši pārkāpumi, sk. Saeima (2024), informācija “Par Saeimas deputātu ētikas kodeksa pārkāpumiem”.

¹¹⁶ Sk. jau 2023. gada ziņojumu par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 5. lpp. Lietas par jaunā Prokuroru ētikas kodeksa pārkāpumiem izskata Prokuroru atestācijas komisija, Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 3. un 4. lpp. 2023. gada jūnijā tika izskatīta krimināllieta, kurā apsūdzētie bija pieprasījuši prokurora atstādināšanu pēc tam, kad viņš bija sniedzis publisku interviju kādam žurnālam. Pamatojoties uz jauno ētikas kodeksu, šī rīcība tika uzskatīta par pieļaujamu, ņemot vērā konkrētos apstākļus. *Transparency International* nodaļa Latvijā (“Delna”) atzinīgi novērtēja šo lēmumu, uzskatot, ka tas palielina pārredzamību. “Delna” (2023), “Prokuroru ētikas kodekss darbībā”, 2023. gada 14. jūnijs. Prokuroru atestācijas komisijas pārbaudīja vienu iespējamo Prokuroru ētikas kodeksa pārkāpumu un konstatēja, ka prokurors ir pārkāpis prasības, lai saziņā ar cietušā pārstāvi neradītu maldīgu priekšstatu par prokurora objektivitāti; Ģenerālprokuratūras sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 7. slaidis.

¹¹⁷ 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 2. lpp.

¹¹⁸ 2022. gada 13. oktobra Interesu pārstāvības atklātības likums.

¹¹⁹ Kā minēts 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu, nodaļā par tiesiskuma situāciju Latvijā, 16. lpp., daži jaunā likuma aspekti bija jārisina līdz 2023. gada septembrim, pieņemot Ministru kabineta noteikumus, kas, kā sagaidāms, radīs lielāku skaidrību par pieņemtajiem noteikumiem. Ministru kabineta noteikumos būs noteikta arī pārējā reģistrā publicējamā informācija, kā arī tās apjoms un kārtība, kādā valsts amatpersonai tiks nodrošināta piekļuve reģistram. Par šo noteikumu izstrādi ir atbildīga Tieslietu ministrija un Valsts kanceleja. Latvijas sniegtā informācija 2023. gada ziņojumam par tiesiskumu, 17. lpp. 2022. gada 13. oktobra Interesu pārstāvības atklātības likums.

¹²⁰ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Valsts kancelejas.

¹²¹ Likuma 7. pantā noteikts, ka Ministru kabinets reizi gadā līdz 31. martam iesniedz Saeimai ziņojumu, kurā norāda paveikto un turpmāk plānotos pasākumus. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 16. lpp. No Latvijas saņemtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu.

¹²² Likuma pārejas noteikumu 4. pantā noteikts, ka Ministru kabinets likuma 7. pantā minēto ziņojumu pirmo reizi Saeimai iesniedz 2024. gadā, bet ziņojumā par 2025. gadu Ministru kabinets ietver arī izvērtējumu par nepieciešamību paredzēt administratīvo atbildību par šajā likumā minēto pienākumu neizpildi.

¹²³ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no KNAB.

¹²⁴ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no “Delna”/*Transparency International*.

¹²⁵ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no “Delna”/*Transparency International*.

Saistībā ar jauno likumu tika veikti daži izpratnes veicināšanas pasākumi¹²⁶. Kopumā Interesu pārstāvības atklātības likuma īstenošana turpinās, veicot dažādas darbības, lai sākotnēji paredzētajā termiņā izveidotu īpašu lobiju reģistru. Tādējādi attiecībā uz ieteikumu, kas sniegts 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu, ir panākts zināms progress.

Noteikumu par politisko partiju priekšvēlēšanu aģitāciju pārskatīšana palielina maksimālos sodus par spēkā esošo tiesību aktu pārkāpumiem. 2023. gada 22. jūnijā tika pieņemti grozījumi¹²⁷ Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā, kuri stājās spēkā 2024. gada 1. janvārī. Līdz 7100 EUR tika palielināts administratīvā naudas soda maksimālais apmērs, ko piemēro politiskajām partijām par priekšvēlēšanu aģitācijas procedūru pārkāpumiem vai par to, ka netiek ievēroti priekšvēlēšanu aģitācijai noteiktie ierobežojumi sabiedriskās vietās, preses izdevumos, kā arī internetā. KNAB 2023. gadā pārbaudīja un publicēja informāciju par 1687 personu ziedojumiem un biedra naudām politiskajām partijām par kopējo summu 435 621,38 EUR. KNAB publicēja gada pārskatus un skaidrojumus par 61 politisko partiju¹²⁸. Saskaņā ar Politisko partiju finansēšanas likuma noteikumiem 12 politiskajām partijām tika izmaksāti 5 675 351,04 EUR. Informācija par katrai politiskajai partijai izmaksātajiem valsts budžeta līdzekļiem tiek apkopota KNAB vietnē¹²⁹. 2023. gadā pārbaūžu rezultātā 74 uzsāktajās lietās KNAB pieņēma 62 lēmumus par naudas sodu piemērošanu 30 165 EUR apmērā un 13 lēmumus par finanšu līdzekļu atmaksu valsts budžetā par kopējo summu 30 043,54 EUR¹³⁰.

Trauksmes cēlēju iesniegumu skaits gadu gaitā ir saglabājies samērā stabils. Trauksmes celšanas likums stājās spēkā 2022. gada 4. februārī¹³¹. Šī sistēma darbojas, un trauksmes cēlēju galvenā kontaktpersona joprojām ir Valsts kanceleja. KNAB 2023. gadā saņēma 52 sūdzības (salīdzinājumā ar 55 sūdzībām 2022. gadā), un pēc tam 21 no tām tika atzīta par trauksmes celšanas gadījumu¹³². 2023. gadā kāda pilsoniskās sabiedrības organizācija ziņoja, ka kopš trauksmes celšanas sistēmas ieviešanas Latvijā trauksmes cēlēju ziņojumu skaits saglabājas salīdzinoši stabils, taču joprojām ir nepieciešams palielināt informētību¹³³. Pilsoniskās sabiedrības organizācija arī izstrādāja rokasgrāmatu tiem, kas ir atbildīgi par trauksmes cēlēju ziņojumu apstrādi¹³⁴.

Tiek pieliktas pūles, lai risinātu problēmas saistībā ar publisko iepirkumu, kas joprojām ir joma, kurā pastāv augsts korupcijas risks. Eurobarometra zibensaptauja par uzņēmumu attieksmi pret korupciju ES liecina, ka 29 % ES uzņēmumu uzskata, ka pēdējo trīs gadu laikā korupcija Latvijā tiem ir traucējusi uzvarēt publiskā iepirkuma konkursā vai iegūt

¹²⁶ Tie ietver Tieslietu ministrijas 2023. gada aprīļa darbsemināru un papildu informāciju tīmekļa vietnē, sk. Tieslietu ministrija, "Eksperti diskutē par Interesu pārstāvības atklātības likuma ieviešanu" (2023. gada 8. maijs) un Valsts kanceleja, "Ko veicina Interesu pārstāvības atklātības likums?"

¹²⁷ 2023. gada 22. jūnija grozījumi Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā, 2023. gada 5. jūlijs.

¹²⁸ KNAB 2023. gada pārskats, 23. lpp. Sk. arī ENNHRI sniegto informāciju 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 22. lpp.

¹²⁹ KNAB (2021), Valsts budžeta finansējums.

¹³⁰ KNAB 2023. gada pārskats, 24. lpp.

¹³¹ 2022. gada 20. janvāra Trauksmes celšanas likums.

¹³² KNAB 2023. gada pārskats, 15. lpp.

¹³³ 2019. gadā (no maija līdz decembrim) tika saņemti 449 iesniegumi, izmantojot ārējos trauksmes celšanas kanālus, 2020. gadā – 556 iesniegumi un 2021. gadā – 527 iesniegumi. Savukārt 2022. gadā ir saņemts līdz šim mazākais pieteikumu skaits – 396 pieteikumi. "Delna" (2023), "2022. gadā zemākais trauksmes cēlēju iesniegumu skaits un sabiedrībā zema izpratne par trauksmes celšanu", 2023. gada 26. oktobris.

¹³⁴ "Delna" (2023), "Vadlīnijas trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanai".

publiskā iepirkuma līgumu¹³⁵. Ierobežota konkurence un aizliegtas vienošanās starp pretendentiem joprojām ir galvenā problēma publiskajos iepirkumos Latvijā¹³⁶, un pilsoniskās sabiedrības organizācija norādīja uz nepieciešamību to risināt¹³⁷. Iepirkumu uzraudzības birojs regulāri uzturēja un atjaunināja informāciju par atbildību par noteikumu pārkāpumiem¹³⁸. Konkurences padome piemēroja naudas sodus par aizliegtu vienošanos¹³⁹, un Valsts kontrole izskatīja līgumu noteikumu pārkāpumus¹⁴⁰. 2023. gadā tika ieviesta e-mācību programma iepirkuma speciālistiem, tostarp interešu konfliktu pārvaldības modulis¹⁴¹. 2023. gada 5. oktobrī tika pieņemti grozījumi, lai publiskā iepirkuma noteikumus saskaņotu ar ES tiesību aktiem¹⁴². Tika veikti citi pasākumi attiecībā uz ES līdzekļu izmaksu¹⁴³ un saņēmējiem¹⁴⁴. KNAB plāno izstrādāt savu riska novērtējuma metodiku, pamatojoties uz ESAO ieteikumiem, kas gaidāmi 2024. gadā¹⁴⁵. Finanšu ministrija 2023. gadā publicēja Risku vadības ieviešanas rokasgrāmatu¹⁴⁶.

¹³⁵ Eiropas Komisija zibensaptauja Nr. 543 par uzņēmumu attieksmi pret korupciju ES (2024). Tas ir par 2 procentpunktiem vairāk nekā ES vidējais rādītājs (27 %).

¹³⁶ Eiropas Komisija 2023. gadā atjaunoja datus par publiskā iepirkuma snieguma rādītājiem, kur Latvijai ir "sarkans" punktu skaits divos rādītājos – to līgumu īpatsvars, kas piešķirti konkursos ar tikai vienu pretendentu, un iepirkuma procedūru īpatsvars ar trūkstošu piegādātāja reģistrācijas numuru. Eiropas Komisija (2022), Vienotā tirgus rezultātu apkopojums, piekļuve publiskajam iepirkumam.

¹³⁷ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no "Delna"/*Transparency International*.

¹³⁸ Pieejama vietnē: <https://www.iub.gov.lv/lv/2-iepirkuma-komisija>.

¹³⁹ Konkurences padome 2023. gada 5. janvārī pieņēma lēmumu par aizliegtu vienošanos starp autobusu pārvaldījumu uzņēmumiem iepirkuma procedūrās, ko organizē valsts uzņēmums pakalpojumu sniegšanai reģionālajos maršrutos. Piemērotais sods bija 1 974 923,81 EUR. Konkurences padome, "KP soda trīs sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējus par dalību kartelī", 2023. gada 18. janvāris. Konkurences padome 2023. gada 1. jūnijā piemēroja naudas sodu 4 451 649,77 EUR apmērā par aizliegtu vienošanos starp trim ceļu būvniecības uzņēmumiem valsts uzņēmuma rīkotās iepirkuma procedūrās par ceļu un automaģistrāļu būvniecību. Konkurences padome, "Konkurences padome atklāj ceļu būvniecības karteli", 2023. gada 14. jūnijs.

¹⁴⁰ Valsts kontrole 2023. gadā konstatēja, ka Valsts aizsardzības loģistikas un iepirkumu centrs ir organizējis loģistikas pakalpojumu iepirkumu pārtikas piegādei Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, pārkāpjot Aizsardzības ministrijas noteiktās procedūras. Tiesības piegādāt pārtiku tika piešķirtas līgumslēdzējiem, kuri nepiedalījās konkursā, bet kurus izvēlējās uzvarētājs. Līguma summa bija 220 miljoni EUR ar iespēju palielināt kopējo summu līdz 330 miljoniem EUR. KNAB (2023), "KNAB veicis kriminālprocesuālās darbības saistībā ar centralizēto pārtikas iepirkumu NBS vajadzībām".

¹⁴¹ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 20. lpp.

¹⁴² 2023. gada 5. oktobra grozījumi Publisko iepirkumu likumā, Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā, Aizsardzības un drošības jomas iepirkumu likumā un Publiskās un privātās partnerības likumā, kas visi publicēti 2023. gada 13. oktobrī.

¹⁴³ Centrālā finanšu un līgumu aģentūra kā sadarbības iestāde ir veikusi papildu preventīvus pasākumus: ieviesta iekšējās kontroles sistēma, ko papildina darbinieku iesniegtie apliecinājumi par interešu konflikta neesamību, veikta iekšējā apmācība par krāpšanas un pārkāpumu jautājumiem (tostarp brīdinājuma zīmēm), interešu konfliktiem, pārkāpumiem, ētikas jautājumiem. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 21. lpp.

¹⁴⁴ Tās, pirmkārt, ir apmācības un konsultācijas atbalsta saņēmējiem par attiecīgajiem jautājumiem, kā arī tiesībsardzības iestāžu apmācība par ES fondu pārvaldības specifiku un, otrkārt, prasības iekšējās kontroles sistēmai, kas iekļautas "jumta projektu" tiesību aktos, tostarp interešu konfliktu, korupcijas un krāpšanas novēršana. Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 21. lpp.

¹⁴⁵ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 21. lpp.

¹⁴⁶ Rokasgrāmata ir visaptverošs resurss visam riska vadības ciklam un aptver korupciju un krāpšanu kā vienu no vairākām risku kategorijām. Tajā ir iekļauti daži ieteikumi un kontroles mehānismu piemēri risku mazināšanai, tā piemēram, rīcības plāns, kurā izklāstītas darbības korupcijas/krāpšanas novēršanai un uzraudzībai, visaptverošas un skaidras procedūras, kā reaģēt uz aizdomām par krāpšanu, un skaidra

III. MEDIJU PLURĀLISMS UN MEDIJU BRĪVĪBA

Latvijā tiesiskais regulējums attiecībā uz mediju plurālismu un brīvību ir balstīts uz Satversmes garantijām un nozaru tiesību aktiem. Latvijas Satversme garantē vārda un informācijas brīvību un aizliedz cenzūru. Tiesiskais regulējums, kas reglamentē plašsaziņas līdzekļu darbību, ietver Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumu (EPLL)¹⁴⁷ un likumu “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”¹⁴⁸. Informācijas atklātības likums¹⁴⁹ garantē tiesības piekļūt valsts iestāžu rīcībā esošajai informācijai¹⁵⁰.

Audiovizuālo mediju pakalpojumu regulators turpina darboties neatkarīgi. Latvijas plašsaziņas līdzekļu tiesisko regulējumu galvenokārt pārrauga Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP). NEPLP ir pienākums rīkoties saskaņā ar Latvijas Satversmes prasībām. Rīkojoties saskaņā ar lēmumu pieņemšanas pilnvarām, NEPLP nedrīkst pieprasīt vai saņemt norādījumus no citām iestādēm. NEPLP finanšu resursi un cilvēkresursi joprojām ir stabili, un tiek uzskatīti par pietiekamiem attiecībā uz funkcijām, kas NEPLP jāveic saskaņā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu¹⁵¹. 2024. gada Mediju plurālisma uzraudzības instrumenta (*MPM*) dati liecina, ka riski mediju iestāžu neatkarībai un efektivitātei ir zemi¹⁵².

Informācija par plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesībām ir pieejama NEPLP¹⁵³ un Uzņēmumu reģistra vietnē. Visiem Latvijā reģistrētajiem plašsaziņas līdzekļiem ir pienākums sniegt Uzņēmumu reģistram informāciju par saviem patiesajiem labuma guvējiem. Pakalpojumu sniedzējiem ir jāsniedz NEPLP informācija par saviem patiesajiem labuma guvējiem un jebkādam izmaiņām šādās īpašumtiesībās. Nav notikušas nekādas izmaiņas attiecībā uz plašsaziņas līdzekļu koncentrāciju. Plašsaziņas līdzekļu tiesiskais regulējums neparedz konkrētas robežvērtības horizontālās koncentrācijas vai starpmediju koncentrācijas ierobežošanai. Plašsaziņas līdzekļu dominējošā stāvokļa novērtējums tiek sniegts tikai uzņēmumu apvienošanās gadījumā. 2024. gada *MPM* norāda uz vidēju risku saistībā ar plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību pārredzamību¹⁵⁴.

Sabiedriskie plašsaziņas līdzekļi saglabā savu neatkarību, pielietojot vispāratzītus aizsardzības pasākumus. Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (SEPLP) turpina darboties neatkarīgi. SEPLP darbojas saskaņā ar Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumu (SEPLPL)¹⁵⁵, kurā paredzētas konkrētas garantijas tās neatkarībai¹⁵⁶. SEPLP pārrauga sabiedriskos plašsaziņas līdzekļus, lai nodrošinātu to redakcionālo neatkarību. Tā arī izstrādā un apstiprina darbības stratēģiju, sabiedriskā

procedūra ziņošanai par nelikumīgām darbībām. Finanšu ministrija (2023), Risku vadības ieviešanas rokasgrāmata.

¹⁴⁷ Latvijas 2010. gada 28. jūlija Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums.

¹⁴⁸ 1990. gada 20. decembra Likums “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”.

¹⁴⁹ 1998. gada 24. decembra Informācijas atklātības likums.

¹⁵⁰ Organizācijas “Reportieri bez robežām” 2024. gada pasaules preses brīvības indeksā Latvija ierindojas 16. vietā, salīdzinot ar 22. vietu iepriekšējā gadā.

¹⁵¹ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no NEPLP.

¹⁵² 2024. gada mediju plurālisma uzraudzības instruments, Latvija, 15. lpp.

¹⁵³ www.neplp.lv.

¹⁵⁴ Sk. arī 2020. gada 11. jūnijā pieņemto likumu “Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā”.

¹⁵⁵ Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums (SEPLPL), pieņemts 2020. gada 19. novembrī.

¹⁵⁶ Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (SEPLPL) 12. un 13. pants.

pasūtījuma gada plānu un sabiedrisko mediju ētikas kodeksus. SEPLPL paredz konkrētas garantijas sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu neatkarības aizsardzībai. Saskaņā ar likumu sabiedriskajiem medijiem jābūt brīviem no politiskas, ekonomiskas vai citādas iejaukšanās to darbībā¹⁵⁷. SEPLPL nodrošina arī taisnīgu un pārrēdzamu kārtību iecelšanai sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu vadības un valdes amatos. Saskaņā ar 2024. gada *MPM* “sabiedrisko mediju neatkarība” ir maz apdraudēta¹⁵⁸.

Ir apstiprināta sabiedrisko mediju “Latvijas Televīzija” un “Latvijas Radio” apvienošana. Saeima 2024. gada 18. janvārī pieņēma grozījumus SEPLPL, saskaņā ar kuriem no 2025. gada 1. janvāra, apvienojot sabiedriskos medijus – Latvijas Televīziju un Latvijas Radio –, tiks izveidots viens sabiedrisko mediju uzņēmums (Latvijas Sabiedriskais medijs)¹⁵⁹. Ņemot vērā plānoto apvienošanu, paredzams, ka turpmākajos gados sabiedriskie mediji saņems lielāku finansējumu, līdz 2026. gadam sasniedzot 0,12 % no Latvijas iekšzemes kopprodukta (IKP)¹⁶⁰. Kopumā laikposmā no 2024. līdz 2026. gadam sabiedriskajiem medijiem ir plānots papildu finansējums 46 miljonu EUR apmērā, lai sagatavotu un īstenotu apvienošanās procesu un “konsolidētu sabiedrisko mediju resursus, lai nodrošinātu to darbību un attīstību saskaņā ar digitālās pārveides procesu”¹⁶¹. Ieinteresētās personas uzskata¹⁶², ka vienota sabiedriskā mediju uzņēmuma izveide sniegs ievērojamu labumu Latvijas mediju telpai un veicinās moderna digitālā satura, tehnoloģiju un infrastruktūras attīstību, kā arī iespējas uzlabot darbinieku darba apstākļus.

Informācijas atklātības likums garantē tiesības piekļūt valsts iestāžu rīcībā esošajai informācijai. Piekļuvi informācijai garantē arī likums “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”, kurā noteiktas preses tiesības piekļūt valsts iestāžu un valsts institūciju rīcībā esošajai informācijai¹⁶³. 2024. gada *MPM* tiesību uz informāciju aizsardzība tiek uzskatīta par zema riska jomu¹⁶⁴.

Žurnālistu darba vide Latvijā kopumā joprojām kopumā ir droša. Žurnālisti Latvijā strādā galvenokārt labvēlīgos apstākļos, taču ieinteresētās personas ir ziņojušas, ka jo īpaši vēlēšanu laikā pieaug politiskie uzbrukumi un nomelnošana¹⁶⁵. Kopš 2023. gada ziņojuma par tiesiskumu publicēšanas par Latviju ir publicēti divi brīdinājumi Eiropas Padomes Žurnālistikas aizsardzības un žurnālistu drošības veicināšanas platformā un četri platformā “Mapping Media Freedom”¹⁶⁶. Viens no brīdinājumiem attiecas uz priekšlikumu aizliegt

¹⁵⁷ Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (SEPLPL) 3. pants.

¹⁵⁸ 2024. gada mediju plurālisma uzraudzības instruments, Latvija, 26. lpp.

¹⁵⁹ Grozījumi Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā.

¹⁶⁰ Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 27. lpp.

¹⁶¹ Turpat.

¹⁶² Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no SEPLP.

¹⁶³ 1990. gada 20. decembra Likums “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”.

¹⁶⁴ 2024. gada mediju plurālisma uzraudzības instruments, Latvija, 12. lpp.

¹⁶⁵ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Latvijas Žurnālistu savienības.

¹⁶⁶ Eiropas Padome (2024), Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platforma, sadaļa “Brīdinājumi”, valsts: “Latvija”; Eiropas Preses un plašsaziņas līdzekļu brīvības centrs, “Mapping media freedom”. Pārējie brīdinājumi attiecas uz spieģelprogrammatūras izmantošanu pret Latvijā dzīvojošiem, savu valsti atstājušiem Krievijas un Baltkrievijas žurnālistiem, ko veikuši nezināmi likumpārkāpēji, un kiberuzbrukumu TV kanālam. Kultūras ministrija veido darba grupu žurnālistu drošības jautājumos. Tās mērķis ir izstrādāt pasākumu plānu žurnālistu drošības jautājumu risināšanai. Darba grupā piedalīsies arī Tiesībsarga biroja pārstāvis.; Tiesībsarga biroja sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 3. lpp.

saturu krievu valodā Latvijas sabiedriskajos plašsaziņas līdzekļos. Šis priekšlikums tika iekļauts 2023. gada septembrī Saeimā pieņemtajā Nacionālās drošības koncepcijā, kas ir politikas plānošanas dokuments, saskaņā ar kuru “sabiedrisko mediju veidotajam saturam pēc 2026. gada 1. janvāra jābūt tikai latviešu valodā vai citās Eiropas kultūras telpai piederošās valodās”¹⁶⁷. Pieņemot šo koncepciju, Saeima uzskatīja, ka Latvijas informatīvās telpas, tostarp kvalitatīvas informācijas latviešu valodā, drošība ir svarīgs Latvijas valsts drošības nodrošināšanas aspekts¹⁶⁸. Nacionālās drošības koncepcijas mērķis ir izveidot vienotu, sabiedrības saliedētību veicinošu informatīvo telpu, balstoties uz latviešu valodas oficiālo lietojumu. Tomēr vairākas žurnālistu apvienības un mediju brīvības organizācijas pauda bažas par šīs prasības tvērumu, uzskatot, ka šis pasākums draud atņemt krievvalodīgajiem Latvijā piekļuvi ticamai un faktos pārbaudītai informācijai, tādējādi pakļaujot viņus dezinformācijai, viltus ziņām un propagandai¹⁶⁹. Iebildumus pret priekšlikumu izteica arī NEPLP¹⁷⁰. Šis jautājums tika apspriests publiskās debatēs, ko valdība rīkoja 2024. gada 8. aprīlī. 2024. gada *MPM* rādītājs attiecībā uz žurnālistikas profesiju, standartiem un aizsardzību liecina par vidēju risku.

IV. CITI INSTITUCIONĀLI JAUTĀJUMI SAISTĪBĀ AR LĪDZSVARA UN ATSVARA SISTĒMU

Latvijā ir vienpalātas parlamentāra demokrātija, kurā Satversmes tiesa var veikt *ex post* konstitucionālo pārskatīšanu, kuras pamatā konkrētos gadījumos var būt konstitucionāla sūdzība. Likumprojektus Saeimai var iesniegt Valsts prezidents, valdība, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci Saeimas deputāti, kā arī viena desmitā daļa vēlētāju. Līdzsvara un atsvara sistēmā līdztekus tiesu sistēmai sava loma ir arī Tiesībsarga birojam, kas darbojas kā valsts cilvēktiesību aizsardzības iestāde, ir akreditēts ar A statusu¹⁷¹, kā arī darbojas kā līdztiesības nodrošināšanas iestāde, un pilsoniskajai sabiedrībai.

Tiek pieliktas pūles, lai panāktu augstu sabiedrības līdzdalību vietējā līmenī, taču problēmas joprojām pastāv. Kā jau norādīts 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu¹⁷², Pašvaldību likums¹⁷³ veicināja pilsoniskās sabiedrības iesaisti vairākos vietējos projektos, tostarp saistībā ar pensionātiem vecāka gadagājuma iedzīvotājiem, bērnudārziem un vēja parkiem¹⁷⁴. Tomēr lielākā daļa iedzīvotāju nepiedalās pašvaldību lēmumu pieņemšanas procesos, un iedzīvotāju līdzdalība sabiedriskajā apspriešanā par vietējiem regulējumiem un budžetiem joprojām ir reta¹⁷⁵. Nesen ieviestais līdzdalības budžets saskaras ar grūtībām,

¹⁶⁷ Saeima 2023. gada 28. septembrī apstiprināja Nacionālās drošības koncepciju – Nr. 339/Lm14. Saeimas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 5. lpp.

¹⁶⁸ Saeimas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 5. lpp.

¹⁶⁹ Eiropas Raidorganizāciju apvienība, Eiropas Žurnālistu federācija, Starptautiskā Žurnālistu federācija, fonds “Justice for Journalists”, “South East Europe Media Organisation” (Dienvidaustrumeiropas mediju organizācija), “Reportieri bez robežām”, Žurnālistu aizsardzības komiteja (2023): ‘*International media organizations extremely concerned by Latvian proposal to ban Russian-language content on PSM from 2026*’ (“Starptautiskās mediju organizācijas ir ārkārtīgi nobažījušās par Latvijas priekšlikumu no 2026. gada aizliegt sabiedrisko mediju saturu krievu valodā”) un *Freedomhouse.org* — Latvija.

¹⁷⁰ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no NEPLP.

¹⁷¹ Akreditāciju nodrošina ANO Valstu cilvēktiesību iestāžu globālā alianse (*GANHRI*).

¹⁷² Informācija saņemta no Tiesībsarga biroja arī 2024. gada Latvijas apmeklējuma laikā.

¹⁷³ 2022. gada 20. oktobra Pašvaldību likums.

¹⁷⁴ 2024. gada Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tiesībsarga biroja.

¹⁷⁵ Eiropas Pilsonisko brīvību savienības sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 12. lpp. Attiecīgi, pamatojoties uz Valsts kontroles un Rīgas Stradiņa universitātes aptauju, 85 % aptaujāto iedzīvotāju nepiedalās pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos. Kopumā Latvijā 23 % aptaujāto

ņemot vērā vispārējās finansiālās grūtības, ar kurām saskaras vairākas pašvaldības¹⁷⁶. Vietējo pašvaldību referendumu likuma stāšanās spēkā ir atlikta līdz 2024. gada 1. septembrim. Noteikumi par elektronisko balsošanu pašvaldību referendumos stāties spēkā 2025. gada 1. augustā vienlaikus ar citiem attiecīgiem noteikumiem, kas iekļauti Iedzīvotāju reģistra likumā¹⁷⁷. Tiesībsarga birojs turpina efektīvi darboties un ziņo par lielu sabiedrības interesi par savu darbu, tostarp attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar pašvaldībām un līdzdalību¹⁷⁸.

2024. gada 1. janvārī Latvijā izpildi gaidīja astoņi Eiropas Cilvēktiesību tiesas pieņemti spriedumi pamatlietās, t. i., par vienu spriedumu vairāk nekā iepriekšējā gadā¹⁷⁹. Tobrīd Latvijas rādītājs attiecībā uz vēl neizpildītiem spriedumiem pamatlietās pēdējo 10 gadu laikā bija tikai 17 % (salīdzinājumā ar 16 % 2023. gadā), un vidējais laiks līdz sprieduma izpildei bija 1 gads un 9 mēneši (salīdzinājumā ar 1 gadu un 3 mēnešiem 2023. gadā)¹⁸⁰. Attiecībā uz maksājumu termiņu ievērošanu 2023. gada 31. decembrī nebija nevienas lietas, kas gaidītu maksājumu apstiprinājumu (tāpat kā 2022. gadā)¹⁸¹. 2024. gada 1. jūlijā vēl neizpildīto spriedumu pamatlietās skaits bija samazinājies līdz septiņiem¹⁸².

Tika apspriests Tieslietu ministrijas apkārtraksts par Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu. Tieslietu ministrija nosūtīja apkārtrakstu visām pirmās un otrās instances tiesām saistībā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Yordanov un citi pret Bulgāriju* par tiesību aktiem par mantas apķīlāšanu¹⁸³, un saskaņā ar Latvijas advokātu un prokuroru, kā arī izmeklēšanas iestāžu apsvērumiem, norādīja, ka likumdošanas situācija Latvijā ir salīdzināma

uzņēmumu uzskata, ka biežās izmaiņas tiesību aktos vai bažas par likumdošanas procesa kvalitāti ir viens no iemesliem, kāpēc nav pārliecības par ieguldījumu aizsardzību. 2024. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 56. attēls.

¹⁷⁶ 2024. gada Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tiesībsarga biroja. Par līdzdalības budžetu sk. arī 2023. gada ziņojumu par tiesiskumu, valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā, 20. lpp.

¹⁷⁷ Eiropas Pilsonisko brīvību savienības sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 12. lpp.

¹⁷⁸ Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tiesībsarga biroja. Sk. arī *ENNNHRI* sniegto informāciju 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, kurā ziņots par dažām problēmām, piemēram, sabiedrības pārstāvju pretestību, bet secināts, ka Tiesībsarga birojs aktīvi piedalās likumdošanas procesā un ka nav šaubu par personu iespējām vērsties birojā un saņemt atbildi pēc būtības.

¹⁷⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu izpildei nepieciešamo izpildes pasākumu pieņemšanu uzrauga Eiropas Padomes Ministru komiteja. Parasti Komiteja sagrupē lietas pret konkrēto valsti, kurās jāveic līdzīgi izpildes pasākumi, jo īpaši vispārīgi pasākumi, un izskata tās kopā. Pirmo lietu grupā nosaka par pamatlietu attiecībā uz vispārīgu pasākumu uzraudzību, un līdzīgās lietas tajā pašā grupā var slēgt, kad tiek konstatēts, ka ir veikti visi iespējamie atsevišķie pasākumi prasības iesniedzēja tiesību aizsardzībai.

¹⁸⁰ Visus skaitļus ir aprēķinājis Eiropas Izpildes tīkls, pamatojoties uz to lietu skaitu, kurās spriedums nebija izpildīts līdz pārskata gada beigu datumam – 2024. gada 1. janvārim. Sk. Eiropas Izpildes tīkla sniegto informāciju 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu, 5. lpp.

¹⁸¹ Eiropas Padome (2024), *Supervision of the execution of judgments decisions of the European Court of Human Rights – 17th Annual Report of the Committee of Ministers – 2023* (Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu izpildes uzraudzība – Ministru komitejas gada ziņojums Nr. 17, 2023. gads), 137. lpp.

¹⁸² Dati saskaņā ar Eiropas Padomes tiešsaistes datubāzi (*HUDOC*). Sk. arī Eiropas Padomes sniegto saiti, Gada ziņojums par tiesiskumu – Eiropas Padomes ieguldījums, sadaļa “I Tiesu sistēma”.

¹⁸³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 26. septembra spriedums lietā *Yordanov un citi pret Bulgāriju*, pielikumi Nr. 265/17 un 26473/18. Lieta attiecas uz 2012. gadā pieņemtā tiesību akta piemērošanu, kurā ir paredzēts, ka valsts var konfiscēt aktīvus, kas, iespējams, ir “nelikumīgi iegūti”. Pēc viņu notiesāšanas par kriminālpārkāpumiem un administratīviem nodarījumiem visiem prasītājiem bija konfiscēti aktīvi, lai gan neesot pierādīta saikne starp nodarījumu(-iem) un attiecīgajiem aktīviem. Sk. arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 26. septembra paziņojumu preseī, *ECHR* 266 (2023).

ar situāciju, kas ir šā sprieduma pamatā¹⁸⁴. Apkārtrakstā it īpaši ir norādīts uz atšķirībām starp Bulgārijas un Latvijas tiesību aktiem, vienlaikus norādot, ka spriedums ir balstīts tikai uz Bulgārijas tiesību aktu analīzi un ir saistošs tikai lietas dalībniekiem¹⁸⁵. Augstākās tiesas priekšsēdētājs un Tieslietu padome pauda bažas par apkārtraksta izplatīšanu un saturu, aicinot izpildvaru atturēties no tādu dokumentu izdošanas, kurus var uztvert kā rekomendācijas vai ieteikumus tiesu iestādēm¹⁸⁶. Ministrija uzskata, ka apkārtraksta mērķis ir tikai atvieglot Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma interpretāciju, atgādinot, ka līdzīgi apkārtraksti ir nosūtīti arī iepriekš¹⁸⁷.

Pilsoniskā sabiedrība darbojas atvērtā telpā, taču aicina uzlabot finanšu resursu pieejamību un pietiekamību¹⁸⁸. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas (PSO) parasti var brīvi darboties un risināt jautājumus publiskās debatēs un paust kritiku¹⁸⁹. Reģistrācijas process ir vienkāršs un pieejams, un visus dokumentus var iesniegt elektroniski¹⁹⁰. Tieslietu ministrija 2023. gadā izstrādāja grozījumus Biedrību un nodibinājumu likumā, ko ieinteresētās personas uzskata par svarīgu soli, lai iegūtu precīzākus datus par PSO¹⁹¹. Ieinteresētās personas ir ierosinājušas prezidenta, premjerministra vai kultūras ministra birojā iecelt pilsoniskās sabiedrības padomnieku¹⁹². PSO joprojām ir nobažījušās par finanšu resursu pieejamību un pietiekamību¹⁹³. Lai gan Latvijā 2024. gada martā kopumā bija reģistrētas 25 600 biedrības un nodibinājumi un kopš 2020. gada ir nodibinātas aptuveni 1000 biedrību un nodibinājumu, tikai pusi no šīm organizācijām var uzskatīt par aktīvām un funkcionējošām.¹⁹⁴ Lai gan

¹⁸⁴ Informācija, ko Zvērinātu advokātu kolēģija, Tieslietu padome un Satversmes tiesa saņēma 2024. gada valsts apmeklējuma laikā. Sk. arī Tieslietu ministrija, “Par Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 26. septembra spriedumu lietā *Yordanov un citi pret Bulgāriju*” (2024. gada janvāris).

¹⁸⁵ Tieslietu ministrija, “Par Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 26. septembra spriedumu lietā *Yordanov un citi pret Bulgāriju*” (2024. gada janvāris).

¹⁸⁶ “Diena” (2024), “Strupišs: Izpildvarai jāatturas no dokumentu izdošanas, kurus var uztvert kā rekomendācijas par tiesību normu interpretāciju”.

¹⁸⁷ Diena (2024), “Tieslietu ministrija ar apkārtrakstu centusies labot “sašķobījušos izpratni””.

¹⁸⁸ Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (Ziņojums par pilsonisko telpu 2024. gads – Latvija) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse), 239., 243. lpp., pamatojoties uz *Civicus Monitor*, pieejams šeit: <https://monitor.civius.org/country/latvia>. Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums uzskata arī, ka šā iemesla dēļ Eiropas Komisijas 2022. gada ieteikums “veikt pasākumus, lai palielinātu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā vietējā līmenī” vēl nav pilnībā īstenots. Sk. arī *Civicus* piešķirto reitingu Latvijai. Reitingi tiek iedalīti šādās piecās kategorijās: atvērta, ierobežota, traucēta, apspiesta un noslēgta pilsoniskās sabiedrības telpa.

¹⁸⁹ Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (Ziņojums par pilsonisko telpu 2024. gads — Latvija) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse), 241. lpp.

¹⁹⁰ Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (Ziņojums par pilsonisko telpu 2024. gads — Latvija) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse), 241. lpp.

¹⁹¹ Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (Ziņojums par pilsonisko telpu 2024. gads — Latvija) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse), 241. lpp.

¹⁹² Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (Ziņojums par pilsonisko telpu 2024. gads — Latvija) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse), 242. lpp. Latvijas apmeklējuma laikā saņemtā informācija no Tiesībsarga biroja.

¹⁹³ Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (Ziņojums par pilsonisko telpu 2024. gads — Latvija) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse), 238. lpp.

¹⁹⁴ Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (Ziņojums par pilsonisko telpu 2024. gads — Latvija) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse), 239. lpp.

ziedojumu un dotāciju kopējais apjoms ir palielinājies, tie sasniedz šaurāku organizāciju loku¹⁹⁵.

¹⁹⁵ Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (Ziņojums par pilsonisko telpu 2024. gads — Latvija) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse), 243. lpp.

I pielikums. Avotu saraksts alfabētiskā secībā*

* *To iesūtīto dokumentu saraksts, kas saņemti 2024. gada ziņojuma par tiesiskumu apspriešanas laikā, ir pieejams šeit: https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation_en.*

Ministru kabinets, (2023), Deklarācija par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, 2023. gada 15. septembrī, <https://www.mk.gov.lv/lv/media/16704/download?attachment>.

Eiropas Pilsonisko brīvību savienība, *informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

Konkurences padome, “KP soda trīs sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējus par dalību kartelī”, 2023. gada 18. janvāris, <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/kp-soda-tris-sabiedriska-transporta-pakalpojumu-sniezjejus-par-dalibu-karteli>.

Konkurences padome, “Konkurences padome atklāj ceļu būves karteli”, 2023. gada 14. jūnijs, <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/konkurences-padome-atklaj-celu-buves-karteli>.

Valsts kanceleja (2024s), *Valsts kancelejas sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

Satversmes tiesa, *2022. gada 15. decembra spriedums lietā 2021–41–01 “Par likuma “Par tiesu varu” 55. panta 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101. panta pirmajai daļai un 106. panta pirmajam teikumam”*.

Eiropas Padome (2010), *Ieteikums CM/Rec(2010)12, ko Eiropas Padomes Ministru komiteja pieņēma 2010. gada 17. novembrī, un paskaidrojuma raksts, Tiesneši: neatkarība, efektivitāte un atbildība* (2010. gada 17. novembris) <https://rm.coe.int/cmrec-2010-12-on-independence-efficiency-responsibilites-of-judges/16809f007d>.

Eiropas Padome (2024), *Gada ziņojums par tiesiskumu – Eiropas Padomes sniegtā informācija*.

Eiropas Padome (2024), *Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platforma*, <https://fom.coe.int/en/accueil>.

Eiropas Padome (2024), *Supervision of the execution of judgments decisions of the European Court of Human Rights – 17th Annual Report of the Committee of Ministers – 2023* (Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu izpildes uzraudzība — Ministru komitejas gada ziņojums Nr. 17, 2023. gads), <https://www.coe.int/en/web/execution/annual-reports>.

Zvērinātu advokātu kolēģija (2023), *Zvērinātu advokātu kolēģijas sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

Zvērinātu advokātu kolēģija (2023), vēstule Tieslietu ministrijai (2023. gada 10. februāris), LZAP-6/62.

Zvērinātu advokātu kolēģija (2024), vēstule Tieslietu ministrijai (2024. gada 8. februāris), LZAP-6/48.

Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija (2024), “Par mums” (2024. gada 6. jūnijs), <https://www.advokatura.lv/en/node/17>.

“Delna” (2023) “Vadlīnijas trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanai”, 2023. gada 4. novembris, https://delna.lv/wp-content/uploads/2023/04/DELNA_TC_vadlinijas_2023.pdf.

“Delna” (2023), “Prokuroru ētikas kodekss darbībā”, 2023. gada 14. jūnijs, <https://delna.lv/lv/2023/06/14/prokuroru-etikas-kodekss-darbiba/>.

“Delna” (2023), “2022. gadā zemākais trauksmes cēlēju iesniegumu skaits un sabiedrībā zema izpratne par trauksmes celšanu”, <https://delna.lv/lv/2023/10/26/2022-gada-zemakais-trauksmes-celeju-iesniegumu-skaits-un-sabiedriba-zema-izpratne-par-trauksmes-celsanu/>.

“Diena” (2024), “Strupišs: Izpildvarai jāatturas no dokumentu izdošanas, kurus var uztvert ka rekomendācijas par tiesību normu interpretāciju” (2024. gada 14. februāris), <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/strupiss-izpildvarai-jaatturas-no-dokumentu-izdosanas-kurus-var-uztvert-ka-rekomendacijas-par-tiesibu-normu-interpretaciju-14313159>.

“Diena” (2024), “Tieslietu ministrija ar apkārtakstu centusies labot “sašķobījušos izpratni”” (2024. gada 11. marts), <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/tieslietu-ministrija-ar-apkartrakstu-centusies-labot-saskobijusos-izpratni-14314477>.

Valstu cilvēktiesību iestāžu Eiropas tīkls (ENNHRI), *Informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

Euractiv (2023), *Latvian socialist MEPs face corruption charges, claim persecution* (“Latvijas sociālistu EP deputātiem izvirzītas apsūdzības korupcijā, viņi apgalvo, ka tiek vajāti”) (2023. gada 7. septembris), <https://www.euractiv.com/section/politics/news/latvian-socialist-meps-face-corruption-charges-claim-persecution/>.

Eiropas Raidorganizāciju savienība, Eiropas Žurnālistu federācija, Starptautiskā Žurnālistu federācija, fonds “Justice for Journalists”, “South East Europe Media Organisation” (Dienvidaustrumeiropas mediju organizācija), “Reportieri bez robežām”, Žurnālistu aizsardzības komiteja (2023), *International media organizations extremely concerned by Latvian proposal to ban Russian-language content on PSM from 2026. Partners call on Latvia to reconsider proposed ban of Russian-language content on public service media*, (“Starptautiskās mediju organizācijas ārkārtīgi nobažījušās par Latvijas priekšlikumu no 2026. gada aizliegt sabiedrisko mediju saturu krievu valodā. Partneri aicina Latviju pārskatīt ierosinājumu aizliegt sabiedrisko mediju saturu krievu valodā”) (2023. gada 6. oktobris), <https://www.ebu.ch/news/2023/10/international-media-organizations-extremely-concerned-by-latvian-proposal-to-ban-russian-language-content-on-psm-from-2026>.

Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums (2024), *Civic Space Report 2024 – Latvia* (2024. gada ziņojums par pilsonisko telpu) (Kristīne Zonberga, Latvijas Pilsoniskā alianse).

Eiropas Komisija (2022), Vienotā tirgus rezultātu apkopojums, piekļuve publiskajam iepirkumam. https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/business-framework-conditions/public-procurement_en (2022. gada decembris).

Eiropas Komisija (2022), 2022. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā.

Eiropas Komisija (2023), 2023. gada ziņojums par tiesiskumu, valstu sadaļa — tiesiskuma situācija Latvijā.

Eiropas Komisija (2024) *Economic forecast for Latvia* (Ekonomikas prognoze Latvijai) (2024. gada 15. februāris), https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/latvia/economic-forecast-latvia_en#:~:text=Headline%20inflation%20averaged%20a%20still,are%20expected%20to%20further%20decline.

Eiropas Komisija (2024), *European e-Justice* (e-tiesiskuma portāls) / *Specializētās valstu tiesas / Latvija* (2024. gada 26. janvāris), https://e-justice.europa.eu/content_specialised_courts-19-lv-en.do?member=1.

Eiropas Komisija (2024), *Judicial Independence Questionnaire* (Tiesu neatkarības anketa) (2023).

Eiropas Komisija (2024), *2024. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā*.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 26. septembra spriedums lietā *Yordanov un citi pret Bulgāriju*, 265/17 un 26473/18 un pievienotais paziņojums presei ECT Nr. 266 (2023s), <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-7755749-10738911&filename=Judgments%20of%2026.09.2023.pdf>.

Valstu cilvēktiesību organizāciju Eiropas tīkls (ENNHRI), *informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

Eiropas Universitātes institūts, Plašsaziņas līdzekļu plurālisma un brīvības centrs (2024), Mēdiju plurālisma uzraudzības instruments 2024, *Country Report: Latvia*, <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/77007>.

Eiropas Prokuratūra (EPPO) (2024), informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu.

Eurostat (2024) *European Statistical Monitor, Economy and Environment, Annual inflation rate* (Eiropas statistikas pārskats, "Ekonomika un vide, gada inflācijas līmenis"), <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/dashboard/european-statistical-monitor/>.

Freedom House (2024), *Nations in Transit 2024*, <https://freedomhouse.org/country/latvia/nations-transit/2024>.

GRECO (2021), ceturtā novērtēšanas kārtā, Otrā atbilstības ziņojuma papildinājums, Latvija (2021. gada 11. janvāris), <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680a10227>.

GRECO (2023), piektā novērtēšanas kārtā, otrais atbilstības ziņojums, Latvija (2023. gada 17. janvāris), <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a9c53d>.

Tieslietu padome (2023s), paziņojums presei, "Noslodzes izlīdzināšanai rajona (pilsētas) tiesās ieviesīs "lietu svēršanas" modeli" (2023. gada 28. aprīlis) <https://www.at.gov.lv/lv/jaunumi/par-tieslietu-padomi/noslodzes-izlidzinasanai-rajona-pilsetas-tiesas-ieviesis-lietu-sversanas-modeli-11639?year=2023&month=04>.

Tieslietu padome (2023), paziņojums presei, "Tieslietu padome atzīst par nepieņemamu ģenerālprokurora J. Stukāna izteikumu intervijā žurnālā "Ieva" (2023. gada 16. jūnijs), <https://www.at.gov.lv/lv/jaunumi/par-tieslietu-padomi/tieslietu-padome-atzist-par-nepienemamu-generalprokurora-j-stukana-izteikumu-intervija-zurnala-ieva-11712?year=2023&month=06>.

Tieslietu padome (2023), Ziņojuma kopsavilkums, *Working Group on the Evaluation of the Organisation of Court Work in Cases of Domestic Violence and Threats to Life or Health of a Person, established by the Council of the Judiciary* (Tieslietu padomes izveidotā darba grupa tiesu darba organizācijas izvērtēšanai lietās, kas saistītas ar vardarbību ģimenē un draudiem personas dzīvībai vai veselībai) (2023. gada 17. novembris) https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Report.Domestic.Violence.Judicial.Council.17.11.2023.%20en.pdf.

Tieslietu padome (2023), Ziņojums par tiesu sistēmas darba organizāciju lietās, kas saistītas ar vardarbību ģimenē un draudiem personas dzīvībai vai veselībai (2023. gada 17. novembris), https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/ZINOJUMS_TP_DG_Vard_gim_17.11.2023..pdf.

Tieslietu padome (2024), *Tieslietu padomes sniegtā rakstiskā informācija Latvijas apmeklējuma laikā*.

KNAB (2021) Valsts budžeta finansējums (2021. gada 22. marts). <https://www.knab.gov.lv/lv/valsts-budzeta-finansejums>.

KNAB (2023), 2023. gada pārskats, <https://www.knab.gov.lv/lv/media/4890/download?attachment>.

KNAB (2023), "KNAB veicis kriminālprocesuālās darbības saistībā ar centralizēto pārtikas iepirkumu NBS vajadzībām", <https://www.knab.gov.lv/lv/jaunums/knab-veicis-kriminalprocesualas-darbibas-saistiba-ar-centralizeto-partikas-iepirkumu-nbs-vajadzibas>.

KNAB (2023), "KNAB uzsāk kampaņu "KORUPCIJA SMACĒ! Ziņo KNAB lietotnē"", <https://www.knab.gov.lv/lv/jaunums/korupcijas-noversanas-un-apkarosanas-birojs-uzsak-informativu-un-izglitojosu-kampanu-korupcija-smace-zino-knab-lietotne>.

KNAB (2023), "OECD iepazīstinājis atbildīgās institūcijas un organizācijas ar starpziņojumu par Latvijas interešu konflikta omas regulējumu" (2023. gada 3. oktobris),

<https://www.knab.gov.lv/lv/jaunums/oecd-iepazistinajis-atbildigas-institucijas-un-organizacijas-ar-starpzinojumu-par-latvijas-interesu-konflikta-jomas-regulejumu>.

KNAB (2024), "Latvijas uzņēmuma interesēs izteikts kukuļa piedāvājums rezultējas ar 120 000 EUR piedziņu" (2024. gada 1. marts), <https://www.knab.gov.lv/lv/jaunums/latvijas-uznemuma-intereses-izteikts-kukula-piedavajums-rezultejas-ar-120-tukst-eiro-piedzinu>.

Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija (2024), "Par mums" (2024. gada 15. marts), <https://www.advokatura.lv/lv/node/17>.

Latvijas valdība (2024), Latvijas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu.

Latvijas Sabiedriskais medijs (2022), *Saeima rejects controversial Supreme Court candidate* ("Saeima noraida pretrunīgi vērtēto Augstākās tiesas tiesneša kandidāti") (2022. gada 17. februāris), <https://eng.lsm.lv/article/politics/saeima/saeima-rejects-controversial-supreme-court-candidate.a444057/>.

Latvijas Sabiedriskais medijs (2023), *Nationwide manhunt across Latvia for serial stalker and murder suspect* ("Sērijveida vajātāja un slepkavībā aizdomās turētā meklēšana visā Latvijā") (2023. gada 19. aprīlis), <https://eng.lsm.lv/article/society/crime/19.04.2023-nationwide-manhunt-across-latvia-for-serial-stalker-and-murder-suspect.a505399/>.

Latvijas Sabiedriskais medijs (2023), *Finger-pointing among authorities in Jēkabpils murder case* ("Amatpersonu pingpongs Jēkabpils slepkavības lietā") (2023. gada 9. jūnijs), <https://eng.lsm.lv/article/society/crime/09.06.2023-finger-pointing-among-authorities-in-jekabpils-murder-case.a512076/>.

Latvijas Sabiedriskais medijs (2023), *Sanita Osipova confirmed as Supreme Court judge* ("Sanita Osipova apstiprināta par Augstākās tiesas tiesnesi") (2023. gada 5. oktobris), <https://eng.lsm.lv/article/politics/saeima/05.10.2023-sanita-osipova-confirmed-as-supreme-court-judge.a526570/>.

Latvijas Sabiedriskais medijs (2023), *Latvia's future security concept foresees no public media in Russian* ("Latvijas nākotnes drošības koncepcija neparedz sabiedriskos medijus krievu valodā") (2023. gada 26. septembris), <https://eng.lsm.lv/article/features/media-literacy/26.09.2023-latvias-future-security-concept-foresees-no-public-media-in-russian.a525331/>.

Latvijas Augstākā tiesa (2024), "Par Augstāko tiesu", <https://www.at.gov.lv/en/par-augstako-tiesu/senatori>.

Finanšu ministrija (2023), Risku vadības ieviešanas rokasgrāmata, 2023. gads, <https://www.fm.gov.lv/lv/media/15267/download?attachment>.

Latvijas Finanšu ministrija (2024), *Macroeconomic and Budgetary Review 2024 No. 2*, (Makroekonomikas un budžeta apskats 2024, Nr. 2), (2024. gada februāris), <https://www.fm.gov.lv/en/media/17511/download?attachment>.

Latvijas Tieslietu ministrija, Eiropas Tieslietu efektivitātes komisija (CEPEJ) (2023), *Assessment report on training for legal aid providers in Latvia, Co-operation project between the Ministry of Justice of Latvia, the European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), funded by the Structural Reform Support Programme (SRSP) of the European Commission 'Strengthening access to justice in Latvia through fostering mediation and legal aid services (Phase II)*' (Novērtējuma ziņojums par juridiskās palīdzības sniedzēju apmācību Latvijā, Latvijas Tieslietu ministrijas un Eiropas tieslietu efektivitātes komisijas (CEPEJ) sadarbības projekts, ko finansē no Eiropas Komisijas Strukturālo reformu atbalsta programmas (SRAP) "Tiesu iestāžu pieejamības stiprināšana Latvijā, veicinot mediācijas un juridiskās palīdzības pakalpojumus (II posms)") (2023. gada novembris).

Tieslietu ministrija (2023), "Eksperti diskutē par Interesu pārstāvības atklātības likuma ieviešanu" (<https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/eksperti-diskute-par-interesu-parstavibas-atklatibas-likuma>

ieviesanu) (2023. gada 8. maijs), <https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/eksperti-diskute-par-interesu-parstavibas-atklatabas-likuma-ieviesanu>.

Tieslietu ministrija (2024), “Par Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 26. septembra spriedumu lietā *Yordanov un citi pret Bulgāriju*” (2024. gada janvāra apkārtraksts).

Tieslietu ministrija (2024), *Tieslietu ministrijas sniegtā rakstiskā informācija Latvijas apmeklējuma laikā*.

Ģenerālprokuratūra (2024), *Ģenerālprokuratūras sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

Providus / Agnese Frīdenberga un Iveta Kažoka (2023), *Report on Court User Survey, LATVIA, 2022-2023* (Ziņojums par tiesu apmeklētāju aptauju, LATVIJA, 2022.–2023. gads), (2023. gada septembris),

https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/PROVIDUS_REPORT.COURT.USERS_09.2023.en.pdf.

Tiesībsarga birojs, *Tiesībsarga sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

“Reportieri bez robežām” (2023), 2023. gada pasaules preses brīvības indekss:

Saeima (2024), “Par Saeimas deputātu ētikas kodeksa pārkāpumiem”, <https://mandati.saeima.lv/lemuma-projekti/par-saeimas-deputtu-tikas-kodeksa-prkpumiem>.

Saeima (2023): “Divi pilngadīgi cilvēki varēs noslēgt partnerību; attiecības varēs nostiprināt pie notāra” (2023. gada 10. novembris), <https://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/32822-saeima-divi-pilngadigi-cilveki-vares-noslegt-partneribu-attiecibas-vares-nostiprinat-pie-notara>.

Saeima (2024), *Saeimas sniegtā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

Valsts kontrole (2020), lietderības revīzija: “Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivitāte”.

Valsts kontrole (2021), paziņojums presei “Apstiprināts plāns ieteikumu ieviešanai ekonomikas un finanšu jomas noziegumu izmeklēšanā un iztiesāšanā”.

Latvijas Republikas Valsts kontrole (2022), “Izmeklēšanas iestādes Latvijā: kompetenču un resursu jautājums, bet ne skaita jautājums”.

Valsts kanceleja (2023), “Ko veicina Interesu pārstāvības atklātības likums?” (2023. gada 27. decembris).

Valsts kanceleja (2024), *Valsts kancelejas sniegtā rakstiskā informācija 2024. gada ziņojumam par tiesiskumu*.

Transparency International (2024), 2023. gada korupcijas uztveres indekss.

Apvienoto Nāciju Organizācijas īpašais referents cilvēktiesību aizstāvju jautājumos (2023), *Latvia: alleged undue use of criminal proceedings against human rights defenders Ieva Raubiško and Egils Grasmanis* (“Latvija: iespējama nepamatota kriminālprocesa izmantošana pret cilvēktiesību aizstāvjiem Ievu Raubiško un Egilu Grasmani”) (kopīgs paziņojums) (2023. gada 8. maijs), <https://srdefenders.org/latvia-alleged-undue-use-of-criminal-proceedings-against-human-rights-defenders-ieva-raubisko-and-egils-grasmanis-joint-communication/>.

II. pielikums. Latvijas apmeklējums

Komisijas dienesti 2024. gada martā rīkoja virtuālas sanāksmes, kurās piedalījās:

- Žurnālistu asociācija
- Tiesnešu biedrība
- Advokātu asociācija
- Latvijas Pilsoniskā alianse
- Satversmes tiesa
- Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB)
- Zvērinātu advokātu kolēģija (Advokātu kolēģija)
- “Delna” — Transparency International Latvijas nodaļa
- Ekonomisko lietu tiesa
- Ārvalstu investoru padome Latvijā (FICIL)
- Valsts ieņēmumu dienesta Iekšējās drošības pārvalde
- Iekšējās drošības birojs (Iekšlietu ministrija)
- Tieslietu padome
- Latvijas Televīzija (LTV)
- Latvijas Radio (LR)
- Kultūras ministrija
- Ārlietu ministrija
- Iekšlietu ministrija
- Tieslietu ministrija
- Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
- Tiesībsarga birojs
- Ģenerālprokuratūra
- “Providus”
- Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
- Saeima
- Valsts kontrole
- Valsts robežsardze
- Valsts kanceleja
- Augstākā tiesa

* Komisija vairākās horizontālās sanāksmēs tikās arī ar šādām organizācijām:

- *Centre for Democracy and Technology Europe* (Demokrātijas un tehnoloģiju centrs – Eiropa)
- *Centre for European Volunteering* (Eiropas Brīvprātīgā darba centrs)
- Eiropas Pilsonisko brīvību savienība
- *Civil Rights Defenders* (Pilsonisko tiesību aizstāvji)
- “Pilsoniskā sabiedrība — Eiropa”
- *Culture Action Europe*
- *Democracy Reporting International*
- Eiropas Bezpeļņas organizāciju tiesību centrs
- Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forums
- Eiropas Žurnālistu federācija
- Eiropas partnerība demokrātijai

- Eiropas Jaunatnes forums
- *Free Press Unlimited*
- Starptautiskā Cilvēktiesību federācija
- Starptautiskā Ģimenes plānošanas federācija
- Starptautiskais Preses institūts
- Īrijas Pilsonisko brīvību padome
- *Young European Federalists (JEF Europe)*
- *Open Society Foundations* (Atvērtās sabiedrības fondi)
- *Philanthropy Europe Association* (Eiropas filantropijas biedrība)
- *PICUM*
- “Reportieri bez robežām”
- *SOLIDAR*
- *Transparency International* ES nodaļa